

ЛЕНИН ЁЛУ

ХАМИСТЮН

15

МАРТ

1990

№ 32 (10518)

Багъасы 3 кепек

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЪР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

КПСС-ни ЦК-сыны Пленумунда М. С. ГОРБАЧЁВНУ доклады

Елдамлар! ЦК-ны гъалиги Пленумна февраль Пленуму туурадан-туура давам этилиню деп къарамагъа ярай. Шону аслу борчу — съездни алдындагъы дискуссия учунгъу документалени проектлерини онгарышну тамамламакъ: янгы Уставны проектине къарамакъ ва съездни гъазирлевию кзурум масъалаларын чечмек. Тийишли документлер ва таклифлер сизде бар.

Партияда съездни алдындагъы дискуссия гъакъыгъатда башланма да башлангъан ва гюч ала. Шо шексиз кюйдеги яхшы иште партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проекти яхшы гюч бере. Партияда ва уълкеде оъюнде ишлени гъалии гёрсетилген ва критика анализ этилген, уълкени алдында токътагъан четим социальный-экономика ва политика масъалаларны чечиню ёллары, бизин жамият-бизини янгыртувну принцип-ли муратлары гёрсетилген мекенли конституцыйный документ гыганде къабул гёрюлген.

Айрым кюйде эстермеге керек ани, платформаны проектине биз партияда ва

тыкъ толу проектлерини партия жыйынланы ва партия комитетлени пленумларыны устав масъалаларына гёре минглер булангъы къарарларын алгъан. Шолар барысы да тергевлю кюйде ахтарылгъан ва ЦК-ны комиссияларында бирлешдирилген. Политбюрода кеп керенлер къаралгъан.

Биз гысап этеген кюйде, гъазир этилген документ оъюню кюрчюсюнде КПСС-ни демократ реформалашдырышну ёлларына ва къайдаларына бакъгъан якъда артыкъ къаравланы гёрсете. Шону бютюн партияны арагъа салып ойлашыву къаравулла, муна шо саялы да бугюн биз шону яратышну янгы уллу девюрюню гъасиллерини чыгъарып кюймайбиз, шону уълкюнде ишлевию янгы девюрюн де ачабыз.

Уставны уълкюнде ишлейгенде, биз янгыртув кзурунуну йылларында яратылгъан партияны жамиятдагъы ерини, ону ихтиярлары, шолай да партия политиканы яшавгъа чыгъарышну формаларын, кзуралларын ва къайдаларын янгы кюйде, тувулунгъан

сыны платформасыны положениелери булан кыйышдырыла.

Партияны шо къайдада янгыртувну иши четим ва бир маъналы тююл. Бир якъдан, шогъар эсги гъаллар ва хасиятлар, кёбюсю партия кзулукъчуланы, гъатта партия массаны бир пайыны туурадан-туура буйрукъ беривчю иш гёрювлеге гъаваслыгъы пурушавлукъ эте. Шоланы гери урув кёплеге политика якъдан таъсир этивню тас этив, партия позицияланы тас этив, партияны умуми кюйде осаллашыву йимик гёрюне.

Башгъа якъдан, КПСС-ни тюрленивнюю аслу ёлун шону парламент къайдадагъы партиягъа айланышун, гъатта бузулгъан дазулары, гёземелик членлиги булангъы бир къайдалы аморфный жамият-политика агъым — демек, лап да гъар тюрюк фракциялардан, группалардан ва агъымлардан тигилген тюрюк тюсюлю ямавлу одеялгъа йимик къарайгъан адамланы белгили санаву тувулунгъан.

Озюкъда, демократ процедураланы, сайлау кампания-ланы дазуларында политика

салып ойлашывланы барышында бир-бир ёлдашларда булай суал тувулуна: башлангъан тюрленивлер бизин ленинчи партиябызны оъюню башлапгъы табиятын (трансформациялашдырывгъа гелтирмесми?

Гъали энни шо темагъа гёре кеп тюрюк сёйлевлер юрюле. КПСС, сайки, оъюню кюрчюсюнде оъюн тас этген ва шону башгъа сан янлары булангъы оъзге партия булан алышдырмагъа тарыкъ деген тавушлар эшитиле. Шогъар байлавлу болуп, КПСС-ни атын социал-демократ, социалист яда оъзге партиягъа алышдырмакъны гъакъындагъы идея бериле. Шо идеяны маънасы — КПСС-ни атындан ону ахырынчы идеалындан ва узакъ болжаллы борчларындан тувулунгъан «коммунист» деген белгилевчюню тайдырмакъ. Шолай таклифни къабул этмеге ярамай деп гысап этемен. Шону яшавгъа чыгъарып КПСС-ни идея кюрчюсюне мекенли кзапас уражакъ, КПСС-ни оър муратланы партиясы гысапда якълайгъан кёбюсю коммунистлени ва партияда тююллени гёнгюн чыгъара-

бдырылгъан шо ёл Устав-ни проектини маънасында, оу структурасында ва оълкюнде гёрсетилген. Янгы Устав кысыгъа болма тарыкъ, коммунистлени онгача ятывчулугъу учун имкан-къ береген партия яшав-аслу кюрчю нормаларын куршайгъан, партия кзу-маланы герти автономия-ны гарантияларын таъмин этген болмагъа гереке деген чи санавдагъы ёравлар гыс-гъа алынган. Янгы Уставны проекти алдагысы-ны эсе оълчевюне гёре уълкюне бир пайгъа гиччи, ону муна алты бёлюгю ва 72-орнуна 39 параграфы бар. Тюнегюн мен ёлдашлар булангъы лакъырлашывда онда дагъы да резервлер булан гыс этдим.

Устав нормаланы алышы-маларыны аслу маънасы — гъар партия политиканы тарыада ва шону яшавгъа ягъарывда, ёлбашчы партия танланы кзурувда ва шону чалышывуна контроль гюйде ортакъчылыкъ этмек дун лап да гент имканлыкъ-ны таъмин этип, коммуни-сти партия яшавуну цент-на салмакъ.

гъа болувуну заманын дазу-ландырыв имканлылыкъы кёоллана.

Партияны кзурум якъдан кзурулушун ёрукълашдыра-гъан Уставны нормалары да партия яшавун демократлаш-дырышну гёзюнден янгырту-ла. Партияны янгыз терри-тория белгисине гёре кзур-макъны таклифлери айтыл-ды. Амма шолай янашыв загъмат коллективлерден пар-тияны айырывгъа, массалар булангъы ону байлавлугъун осаллашдырывгъа гелтирер эди. Шо саялы да, партия-ны сакълавну ва территория-производство белгилеге гёре кзурувну якълай туруп, биз бары да даражаларда партия кзурумланы онгачалыгъы-ны артывунда аслу затны гёребиз. Гъали партия сыд-радарыны демократ бирлиги булан бирче башлапгъы, ерли партия кзурумланы, союз республикаланы Компартия-ларыны герти кюйдеги ав-тономлугъун таъмин этмек учун партия ишине ёлбаш-чылыкъ этивню центрлашсы-зывун яшавгъа чыгъарыв бек агъамиятлы. КПСС-ни Уста-вы янгыз лап да аслу зат-ны белгилемеге, политика ча-лышывуну иш гёрювню оъл-

Пачалыкъ гъакимлигини асувлулугъу учун

СССР-ни Халкъ депутатларыны
гезиксиз уълкюню Съезди

СССР-ни Халкъ депутат-ларыны гезиксиз уълкюню съезди 12-нчи мартда Крем-де оъз ишин башлагъан.

СССР-ни Оър Советини Председатели М. С. Горбачёв съездни ачгъан. Ол билдир-гени йимик, 2245 халкъ де-путатындан алданокъ 2092 адам язылгъан. Электрон сис-темасыны кёмеги булан языв залда 2087 депутат барлы-гъын билдирген.

Гезиксиз съезд ачылгъан деп билдириле. Кремлин Съездлер къаласында Совет Союзу Гимни согула.

Съездни президиумуну сос-тавына жыйылгъанлар бир нече мекенлешдиривлер этген.

дентини кзулугъуну бегетив-ню гъакъында.
3. СССР-ни Президентини сайлау.

Съездни иши уълкюню узакъгъында юрюлюп туражакъ деп токъташгъанлар. Ол ачылгъан гюн янгы сайлан-гъан халкъ депутатларыны ихтиярларын къабул гёрювню гъакъындагъы масъалагъа къарамакъ токъташдырылгъан. Сонг — СССР-ни Конститу-циясына алышынылар ва кюшумлар этивню ва СССР-ни Президентини кзулугъун бегетивню гъакъындагъы ма-съалагъа байлавлу докладгъа тынглап, шону арагъа са-лып ойлашывгъа гирише.

Президиумну составында, деп билдирген дагъы да председатель, Литва ССР-ни вакили ёкъ. Шонда респуб-ликаны Оър Советини сессия-сы юрюле. Шондан гелеген маълуматлар бир гъавур кзу-вунлу. Сессия гъалиге ерли къабул этип битген ва энни-ден сонг да этежек документ-лени ва къарарланы гъакъ-кында биз хас кюйде бил-мейбиз. Нечакъы не буса да, бизге гелеген маълуматлар шонда къабул этилген къа-рарлар республиканы, халкъ-ны ва бютюн бизин пачалыкъ-ны терең пайдаларына ва кысметларына тие.

Литва ССР-ни Оър Совети къабул этеген къарарлагъа байлавлу тувулагъан гъалны уълкюне булан машгъул бол-магъа, шо къарарлагъа ти-йишли кыймат бермеге, шондан арагъа чыгъагъан гъасиллер этмеге Съезд СССР-ни Оър Советине, биринчи гезикде Миллетлер Советине, Оър Советини палаталарыны комиссияларына, комитетле-рие совет гыкуматгъа тапшу-рув берген.

Депутатлар Съездни секре-

Сонг депутатлар гюнлюк иш низамны биринчи пункту-на къарама башдайлар. Ман-дат комиссияны председатели Б. В. Гидаспов оъюню док-ладында Экинчи съезден сонггъу вакътиде депутат корпусуну составында бир нече алышынывланы гъа-кында, айры-айры сайлау округларда ва жамият кзу-румларда сайлавланы нати-желары гъакъында билдирген.

Мандат комиссияны так-лифине гёре тавуш беривлени авадан пайы булан Съезд-ны ва бютюн бизин пачалыкъ-ны терең пайдаларына ва кысметларына тие.

Шондан сонг Съезд СССР-ни Конституциясына алышы-нылар ва кюшумлар этмек-ни ва СССР-ни Президентини кзулугъун бегетмекни гъа-кындагъы масъалагъа къа-равгъа гёче. Оър Советини Председатели биринчи за-местители А. И. Лукьянов доклад этген.

12-нчи мартда тыншдан сонг Съезде СССР-ни Конститу-циясына алышынылар ва кюшумлар этмекни ва СССР-

архивни архивни ва баш-
сы гысала кырайтма. Муна
шо саям да кеп кытлаулу,
мен туюм, мен айтат элем,
проекти ирилген сессия
тайм иш, итер алдагы мак-
тасарте йимик, бары да ер-
лерден геземелике ариу гё-
реселанин таушлары эши-
ните болган буса, яман бо-
лур эди. Бизин мурадыбыз —
мен партияны Центральнй
Комитетини алдагы Плену-
муда шо гыкыда айтма да
айтдым — учуми партия ара-
гы салып ойланып учун
ячык документни аратмак
на шолалыкта коллектив
актарыну дагыдан-дагы
активашдыривге болушаук
этемек эди.

Озокда, биз бютин шо
гыракатын янгыртып кыу-
руну аслу агымында, биз
ини социалист танглавубузу
даууларында геребиз. Демек,
актары — критикалы, пози-
тивный ва кыаныгыну ах-
тары — бизге яшав учун
бек тарыкты. Шо сьезде
ерди юрюлжек, сьезд, геле-
жек перспективагы партия-
ны программалы документин
кыбул этип, озыюну ахы-
рынчы сьезин айтажак.

Башланган дискуссия
гьрсетегени йимик, шону ор-
тасында партияны реформа-
лашдыруну масьалалары
токьтаган. Шо толу кюйде
англашыла, неге туюл де
жамият озыюну кьбюсю
масьалалары гьали шонда
бирлешдириле. Сиз де биле-
ген кюйде, платформаны
проектинде бизин партиябы-
ны ингыртып кырууга бай-
лаулу принципни токьташды-
рышлары онгарылган. Эни
Уставны проектинде шолар
генг кюйде гьрсетилине.

Сизге берилген документ
аппарат кыулукучулары баш-
ларында тувудунагьа,
КПСС-ни ЦК-сына, партия
газеталары, журналаларга гел-
ген, бизин теория центра-
лыбында — Марксизм-ле-
нинизмни, институтунда, Жа-
миат илмулары академия-
сында, шоланы республика
филмаларында, партия вуз-
ларында онгарылган конст-
руктивный таклифлени жи-
йымы гысаплана. Ардагы
айларда КПСС-ни Централь-
нй Комитетини башлапгы,
ерли партия кыурумлардан,
абыр-абы коммунисттерден
Уставны 40 мингден де ар-

англашуу гьисапга ала
эдик. Шолалык булан, сьэ
биз озыюне багып барагьан
ингыртылган партияны,
адамлык, демократ социа-
лизмни партиясыны яшавуну
аслу закону болуп токьта-
жакь документни онгарыну
гыкында бара.

Шо янгы англаву аслу
кюрчюсю болуп XIX паркон-
ференцияда онгарылган пар-
тия ва пачалыкь органлары-
ны борчларын айыруну
принципи, бары да процес-
сени туврадан-тувру ишин
кюрчювчю озыеги гысапта
партияны пачалыкь система-
сында даамлы кюйде чы-
гыву токьтай. Башгы сьэ-
лер булан айтгьанда, сьэ
партияны озыюну башлапгы
аратылгьандагы мурады-
на кьайтарыну — жамият-
ны авангард политика гючю
болмакыны, жамиятга пер-
спектива озыюну елун онга-
рыну ва таклиф этивню, па-
чалыкь ва жамият кыуру-
луларында коммунисттерден
таба шоланы яшавгьа чы-
гьарыгьа этишмекни гьа-
кында бара.

Биз ингыртылган КПСС-
ге озыюну чалышывуу Маркс-
ны, Энгельсни, Ленинни
идеяларын яратычу кьайда-
да осыдюрювге кюрчюленген
бир ойлулары-коммунистлени
союзну, ишчи классны, ба-
ры да загьматчылары пайда-
ларын билдиреген социалист
танглаву партиясына, озыю-
ну программалы платформа-
сында совет кеп миллетли
жамиятны бирлешдирмеге ча-
лышаган партиягьа йимик
кырайтбыз.

Биз КПСС интернациона-
лизмни позицияларында токь-
таган, коммунист ва ишчи,
социалист ва социал-демок-
рат, либерал ва милли-демок-
рат партиялар, паракатлыкь
ва социальный прогресс учун
иш гьереген бары да жамият
гючлер ва гьаракатлар булан
бирге иш гьерювге ачык деп
билдиребиз.

Шолалык булан, КПСС
озыюну озы идея-политика
кюрчюсюнде ингыртыла ва
янгы келет ала. Уставны
проекти жамиятны экономика,
социальный-политика ва рух
яшавуну бары да кьайларын
реформалашдыруну шарт-
ларында партияны ролю, иш-
тирларын янгы кюйде хасият-
лашдыраган КПСС-ни ЦК-

элбашчы учунгу абушуа
эниден сонг КПСС-ни аслу
борчларындан бириси бола-
жакь. Шо борчгьа кьыйы-
шыву болуп, тийишли устав
положеннелени онгармагьа,
партия ишни кьайдаларын ва
шону кыуруну формаларын
бир кьадаар алышдырмагьа
туюжек. Партия Уставны
проектине шолай ингылыкь-
лар этилинген. Шоланы кьо-
шум гысапта онгарып ва
осьдюрюв тарыкь болма им-
канлы. Шону проектини ара-
гы салып ойланып гьрсете-
жек.

Тек ишни озыеги янын гы-
сапта алмай кьоймагьа
ярамай. Шо КПСС-ни, элбаш-
чы партия гысаплана туруп,
политика якьдан пачалыкь-
ны гьагы, бизин социалист
федерациябызын гьагы учун,
экономикадагы гьагы учун,
ватандашлары аманлыкь,
оланы ихтиярларын ва ар-
кинликлерин таьмин этив
учун, уьлкени халкьара пай-
даларын кюрчюв учун халкь-
ны алдында политика якьдан
жавапчылыкьында. Шо би-
зин учун енгил парламент
онларын принципи кюйде
герни ура. Шондан да артыкь
болуп, шо КПСС уьлке яшай-
ган агьамиятлы масьалала-
ны чечивде ортакьчылыкь
этивден бир кьыгьа тайышмай
турмакыны, политика элбаш-
чыгьа мандатны пайдалы
кюйде пайдаландырмагьа, им-
кандыкь береген мекени поли-
тиканы-кюрчюмекни талап
эте.

Мен ойланышган кюйде,
жамиятда партияны ролюну
ва ерини этишген алышы-
ныларына кьаршы турагьан-
лагьа да, бизин партияны ре-
формалашдыруну яшавгьа
чыгьармагьа сюегенлигибиз-
ден ва кьаттылыкьыбыздан
пайдаланып, шогьар озыюну
елун бермеге сюегенлеге,
бизин политика позицияла-
рыбызны осаллашывуна умут
этегенлеге «болмас» деген
кьатты сьэзюбюну айтмагьа
тарыкьбыз.

Биз КПСС-ни ингыртыну
аслу елун булай затда гьере-
биз: ону авангард ролю тас
болмагьа чы нечик де яра-
май, гьатта, биревюлейине,
гьеземелике кюрчюленгенден
жамиятны яшавуну гьар тюр-
лю кьайларына асуву кюйде
таьсир этеген политика гер-
тиликке айланмагьа тарыкь-
Бары да кюрчюлен арагы

Эгер шо бирден кьабул
этилип гетсе, шолай абатны
халкьара натижаларын да
гьермеге тарыкь. Авур шарт-
ларда коммунист идеяны
кьайлагьан партиялары ча-
лышывуна да шо терс янын-
дан таьсир этер эди.

Гьакьыкьатда, КПСС-ни
ролюн янгы кюйде гьерюв шо-
ну Уставын кюрчюдени ингыр-
тыну тарыкьчылыкьын та-
лап эте. Янгыз Уставын тую-
л, СССР-ни Конституция-
сын да кьошуп, бир-бир па-
чалыкь акьтаны да.

Шогьар байлаулу болуп,
Центральнй Комитет Аслу
Законда партиягьа тиеген
статьялары алышдыруну
гыкьындагы закон сиптечи-
лиги булан СССР-ни Халкь
депутатларыны сьездине чы-
гьагьанлыкь муратгьа кьы-
йышыву гысаплана. Сизде
тийишли таклифлер бар. Шо-
ланы маьнасы булай: КПСС-
ни элбашчы ролю гьакьын-
дагы, политика системаны
озыеги гысапта партияны
гыкьындагы положениени
тайдырмакь, Аслу Законда
КПСС-ва озыеги политика, жа-
мият кыурумлар учун тенг
имканлыкьыны токьташдыр-
макь, законлу, демократ фор-
маларда гьакьыкьатда жа-
мият политика яшавунда ор-
такьчылыкь этмек, озыени
программа муратларын яшав-
гьа чыгьармакь учун абуш-
макь. Мен ойланышган кюй-
де, шолай алышынылар ЦК-
ны платформасыны проектин-
де ва Уставны проектинде
гьрсетилген партияны ролюн
янгы кюйде англаву агьы-
мына салынган.

Янгы партия Уставын так-
лиф эте туруп, биз ич партия
яшавунда терен алышыны-
лары законлашдырмагьа да
хыял этебиз. Шолар КПСС-ни
юзюн тюрлендирежек, шогьар
герти демократ маьна бере-
жек. Ич партия аралыкьлар
шо заман янгы сан янланы:
демократизмни ва елдашлыкь-
ны, пикураны плюрализмни
ва аяныкьыны, тарыкьлы
партия низамы булан бирле-
шеген азланы пайдаларын
гьюрметлевню алмагьа гьерек.
Озокда, партия шогьар
гьенгюлю кюйде гьиреген гьар
адам разилешеген умуми за-
конгьа гьере яшайган кьат-
ты ва бирлиген кыурум-
июнде кьалмагьа тарыкь.

Демократиялашдырувгьа

Коммунистни борчларын
мкенли кюйде санавдан та-
йышмакь таклиф этиле. Пар-
тияны членини ихтиярлары,
ону партия ва ватандаш ак-
тивлигини гарантиялары ме-
кени кюйде англатыла.

Коммунистлени ролюн арт-
дыруну идеясы партияда
айлавланы механизм де-
жакь таклифлерден де оьте.
Олар шо процесде бютин
партия масьаланы ортакь-
чылыкь этивню гьэ алгьа ту-
т.

Альтернативныйлыкь,
индидатураланы тебенден
тба гьрсетивню принципле-
ри, конференциялагьа ва
сьезде делегатлар сайла-
ды бары да коммунистлени
тувран-тувру ортакьчы-
лыкь этиву, пленумларда
туюл, шоларда партия ко-
митетлени биринчи секретар-
ларын сайлав беклеше.

Конференциягьа аьа сьезд-
ге делегатлар сайлав булан
бир вакьтини ичинде оьрде
токьтаган партия кыуруму
составына индидатуралагьа
байлаулу партия кыурумла-
ны таклифлер бермеге ихтияр-
лыгы гьэ алгьа тутула.

Партия комитетини бары да
членлерини гьисап беривю,
сайланаган органдан инам-
лыкьдан чыкьган коммуни-
стлени тайдырмагьа, ихтияр-
ларыны болжалы биттенче
алда шону тозмагьа, шолай
да партияда бары да сайла-
наган адамлары озы ихтияр-
ларын кюрчюну аки болжал-

Уставны проектинде — мен
инанаман, сиз шогьар тергев
бергенсиз — партияны район
комитетлерини, шагьар коми-
тетлерини актив кюйдеги ча-
лышывуна онгайлы шартлар
болдурвгьа уьлу тергев бериле.
Партия кыурулушуну баш-
лапгы кыурумлагьа барындан
да ювукьда токьтаган, халкь
ны арасында туврадан-тувру
политика ишни кюрчюген шу
аслу тармакьлары ролюн гьете-
рип, гьали жамият яшавуну
демократлашдыруну процес-
синде аслу еллардан бириси
болмагьа гьерек деп гьисап
этебиз.

Шо гьэден кьарагьанда биз,
сайки, Центральнй Комитет-
ни ва башлапгы партия кыу-
румлары арасында тарыкь тую-
л белмелер йимик, партия-
ны район комитетлерини, ша-
гьар комитетлерини, шолай да
обкомларын, крайкомларын
тайдырмакьны гьакьындагы
таклифлер тую туюл деп гьис-
сап этебиз. Шолай «реформа-
ны» натижаларын гьэ алгьа
гелтирмеге кьыйын туюл.
КПСС-ни Центральнй Коми-
тети 400 мингден де артыкь
башлапгы кыурумлар булан
гы туврадан-тувру байлаулу-

(Арты 2-нчи бетде).

Сонг олар гюлюкнилизмни
ва сьездини ишени бругьуи
бегетивге гьечген.

Жыйылгьанлар СССР-ни
Халкь депутатларыны гезик-
сиз уьчюнчю сьездини гюлю-
к иш низамына дискуссия-
лар этмей шулай масьалала-
ны кьошган.

1. СССР-ни янгьдан сай-
ланган халкь депутатлары-
ны ихтиярларын кьабул гь-
рювню гьакьында.

2. СССР-ни Конституция-
сына (Аслу Законуна) алы-

беттенин гьакьындагы
масьалаланы арагы салып
облашын даам этилген.

Сонг сьезде редакцион-
ный комитетни кыурулган.
Депутатлар Г. Г. Гумбариа-
зо, В. И. Миронович, И. В.
Дорохов, Н. П. Шмелев, М. И.
Ибрагимов, С. Я. Батышев,
В. А. Медведев, В. И. Голь-
данский, Э. Ю. Салаев, А. И.
Назанин, Е. И. Подолкина
сыйлеген.

Шону булан сьездини иш-
ни биринчи гюлю тамамлан-
шынылар ва кьошумлар
этивню ва СССР-ни Прези-

гьан.

(ТАСС).

ДАССР-НИ МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ИНФОРМАЦИЯ ЦЕНТРЫ БИЛДИРЕ:

Осман Абдурагьманович Ос-
манов ДАССР-ни Госагропрому-
ну председателини биринчи за-
местители этилип белгиленген.
О. А. Османов 1938-нчи
йыл Кьарабудагьгента юрта
сабанчыны агьлюсюнде тув-
ган, кыумукь.

Осман Абдурагьманович
загьмат чалышывуу 1957-
нчи йыл Госбанкны Дагыс-
тан конторасыны Кьарабудагь-
гента бьлюгюну бухгалтерини
кыулулгьунда башлагьан.

«Манасгент» совхозну
старший ва баш экономисти,
Ленин (юрт) райисполкому
юрт хозяйство управлениеси-
ни начальниги, «Паравул»
совхозну директору болуп иш-
леген, 1985-нчи йыл XXII
партсьездини атындагы кол-
хозну председатели этилип
сайланган.

1964-нчю йыл О. А. Ос-
манов Ленинградда Н. А. Воз-
несенскийни атындагы фи-

нанс-экономика институтну
билдирген. Шо йыл бу инсти-
тутда аспирантурагьа туюгье,
шонда кандидатлыкь диссер-
тациясын кьалаган, оьгар
экономика илмулары кандида-
ты деген алим ат берилген.

Осман Абдурагьманович
КПСС-ни 1961-нчи йылдан
берлиги членни, районну ва
республиканы жамият ишин-
да актив кюйде ортакьчылыкь
эте, КПСС-ни Ленин райко-
муну, халкь контролюн рес-
публика комитетини членни,
1990-нчы йыл 4-нчю марта
168 номерли Кьакьашура
сайлав округдан ДАССР-ни
халкь депутаты этилип сай-
ланган.

Кьайратлы загьматы ва жа-
мият чалышыву учун О. А.
Османов «Гюрметлев белгиси»
деген оьрден булан савгьат-
ланган.

Осман Абдурагьмановичин
агьлюсюнде уьч иш бар.

**ЗАГЬМАТЧЫЛАГьА ПОЛИТИНА ЯНЬДАН МАЪЛУМАТЛАР
БЕРИВЮ БИРЛИКДЕГИ ГЮНЮ ГЬАНЬИНДА**

Политина яньдан информация беривю ва гьисап бе-
ривню гезикли республика гюню 1990-нчы йыл 22-нчи
марта ыттерилемен.

Оьзлени сыйлавларин КПСС-ни ЦН-сыны март (1990
йыл) Пленумуну материалларына ва СССР-ни Халкь депу-
татларыны гезиксиз уьчюнчю сьездини кьарарларына ба-
гышламаны докладчылагьа тамлиф этилген.

КПСС-ни ЦК-сыны Пленумунда М. С. ГОРБАЧЁВНУ доклады

(Башы-1-нчи бетде).

гъун яшавгъа чыгъармагъа болмажакъ. Коммунистлер де районларда, шагъарларда, областларда, крайларда ишлени гъалына тасир этмеге имканлыгъын тас этежек, токтап туруну вакътисинде эсе увакъ пайдалары булан дагъы да артыкъ къысылып туражакъ. Гъатта халкъ депутатлары Советлерине сайлавларда политика ябушувун олар нечик болуп да асулу кюйде юртмеге болмажакъ, къарагъан заманда, ачыкъ кюйдеги партия структурасыны душманлары шону сус.

Сёз ёругъуна айтгъанда, гюнтувущ европа улкелерини сынау лап да шо район ва шагъар блюклер бузулгъан сонг, партияны осаллашыву да болгъанлыгъына шагъатлыкъ эте.

Партияны гъалиги структурасын бузмагъа талап этивлеге къаршы чыгъа туруп, биз шо бир гъалындан тайышмай турсу деп бирдокъда айтмайбыз. Уставны шо масъалагъа тиеген положениелери яратывчу къайда янашывлар учун гени имканлыкълар бере. Мунда партияны структурасын улкени административ-территория блюкювю булан къатты кюйде байлап турувдан отказ этмекни гъакъында айтгъала, шо къайда, белгили жени йимик, алдын, озалени регионларында партия комитетлери бары ишни юртюп тургъан заманларда толу кюйде англашыла. Район комитетлени, шагъар комитетлени ва шолай озатерия кюрувгъа яда тайдырыгъа ерли структура масъалаланы озлеге чечмеге партияны бары да блюклерине ихтир бериле.

Уставда биринчилай партия структурасын, партия клублары, дискуссион централаны ва мекенили партия структураланы кюрувгъа чыгъаргъанлыгъын белгиле. Партияны структурасын кюрувгъа имканлыкъ берив гъе азгъа тутула. Шо партия чалышывун демократлашдырыну ёлунда гъамиятлы абат экенине шек ёкъ, шо да, булай айтгъанда, ардагъы йылгъа бизде топлангъан сыякъу Уставда бекленди.

кюйдеги онгачалыкъны тазмин этеген союз республикалары Компартияларыны янгы статусун бекленди. Шо онгачалыкъ союз республикалары Компартияларына оз программаларын ва норматив документлени гъазирлемеге ва шогъар къыйышыву кюйде кюрум, кадрлар, издатель ва финанс масъалаларын чечмеге, оз республикаларын оьсдюрюню бары да тармакъларында политика ёлун юртмеге ихтир берив булан яшавгъа чыгъарылажакъ. Уставны проектинде шолай да Президиуму ва КПСС-ни ЦК-сыны комиссияларыны союз республикалары компартияларына тиеген принципни масъалаларын чечивге оланы толу ихтирлары вакиллени ортакъчылыкъ этию булан къаралагъанлыкъ, къабул этилген къарар булан рази тю гюл гезиклерде союз республикалары Компартиясыны ЦК-сы ёришыву масъалаланы арагъа салып ойлашмакъ учун КПСС-ни ЦК-сыны Пленумундакырыну талап этмеге ихтирлыкъ гъе азгъа тутулгъан.

Республика Компартияларына тиеген масъалаланы чечивге Уставны проектинде салынгъан принципге ва янашывлагъа байлавлу болуп, Россияда республика партия кюрумун яратывчу гъакъында да бек аслу масъала арагъа чыгъа. Союзну озлечеринде Россия кюдратлы система кюрув фактору гъисапта, Россияны коммунистлери буса КПСС-ни бирлигин ва туташлыгъын тазмин этивде айрыча роль ойнайгъаны гъакъында айта турмагъа гъажатлыкъ ёкъ.

Гъали Россияны област партия кюрумларыны авадан пайында РСФСР-ни Компартиясын кюрмакъны гъакъындагы масъала къатты кюйде салынгъан. Ленинградда, масала, референдуму барышында, партияны Ленинградда област комитети бизде билдиргени йимик, коммунистлени 80 проценти шону кюрувну якълагъан. Республиканы коммунистлери шо масъаланы ёлалер чечмеге герек деп ойлашмаман.

Оьтген, генилешген Пленумда, сизин эсигъа де барны йимик, биз РСФСР-ни партия кюрумлары оьтген жыйындарында ва конференцияларында бекленди.

таклиф этеген зат гъакъылы: Россия партия кюрумундан XXVIII съезде сайлангъан делегатлар съезден алда ёки жумалагъа оз конференциясына жыйылар, шо масъалаланы озлер арагъа салып ойлашар, коллектив къайдада таклифлер гъазирлер ва съезде шоланы якълар. Политбюроу шо позиция ойлашылыгъан, шо тюз деп эсигъа геле.

Шолай конференцияны гъазирлевию КПСС-ни ЦК-сыны Россия бюросуна ва край, область, округ, Москва шагъар партия кюрумларыны вакилленин сайлангъан гъазирлик гёрюв комитетине тапшурмагъа болур ёди. Шо да лап да тарыкъ затны тазмин этер ёди деп ойлашмаман.

Арт вакътилерде шо тармакъда тувлунгъан бары да затланы бир тармакъда бир лешдирмеге ва шо уллу масъаланы пайдалы кюйде чечиву тезликде башламагъа янгъыз шолай янашыв имканлыкъ бережек деп гъисап эте мен.

Уставны проектинде партияны оз органлары гъакъындагы блюкге къошулгъан положениелер гезикли кюйде айтылына. Шо англашыла. Ерли партия кюрумлары, союз республикалары Компартияларыны ёлбашчы органларындан башгъа болуп, партияны оз органларыны чалышывун кюрувну норматив кюрюсюн КПСС-ни Уставындан къайры, гъеч бир тюрю озге документлер булан белгилемеге бажарылмай чы.

Шо блюкдеги янгы зат — инг башлап партияны Центральний Комитетини дагы да гени кюйдеги иш юрютю органы — озюню составына ишчилени, сабанчылары, интеллигенцияны, асгер кулалукчулары, шолай да закъматны ветеранларыны вакиллени сайламагъа, шолай да къуллукларына гере союз республикалары Компартияларыны ёлбашчылары да гирмеге борчулу КПСС-ни ЦК-сыны Президиумун бегетив. Президиуму членлени сававун съезд токташдыра.

КПСС-ни ЦК-сыны секретарлары ёлбашчылыкъ этеген даимлик комиссияларын — тюрлю-тюрлю

жакъ болгъандан сонг, демек, туврадан-тувра башлапгы партия кюрумларда сайлана болгъан сонг, шо заман башлапгы партия кюрумуну вакиллери биринчи адаглары сайлавгъа бакъгъа якъда оз къыялларын да гъесетер. Тек, телигиз биз арагъа салып ойлашыкъ. В идеяда коллегиячылыкъны оз даражасы бар деп ойлашман: башлапгы кюрумда тутуп, оз ешелонгъа ерли партида аслу адамлар коммунистлени тергевюню тюбю де болажакъ.

КПСС-ни ЦК-сыны даимли органы гъисапта ЦК-ны алышынгъан секретариатын кюрувну якъчылары да бакъенин эсгермеге тарыкъ. Бизге мунда, Пленумда, ш масъаланы арагъа салып ойлашмагъа герек деп эсиме геле.

Коммунистлени уллу отряды СССР-ни Савутлу Гючлеринде къуллукъ эте. Мунда партия ишине оз башгылыкълары бар, КПСС-ни Уставын гъазирлейгенде шоланы гъисапта алмагъа тише.

Революцияны янгыртуп кюрувну принциплеринде сан якъдан янгы Савутлу Гючлени кюрулушунда зумия партия кюрумларыны ва политика органларыны ролюн гетериве элтеген роль бютюн партия, политика иш-ни янгыртывдан таба, асгер коллективлени яшавун ва чалышывун демократлашдырывдан таба оьте. КПСС-ни Уставыны армия партия кюрумлагъа тиеген нормалары да шо ёлда иш гёрмеге борчулу.

Озокъда, ёлдашлар, шо армия структураланы тынч кюйде янгыртуп кюрув болмажакъ, тек шону заманы етшиген, шогъар гиришмеге гере. Биз мунда, Центральний Комитетни Пленумунда шо бек агъамиятлы масъалагъа байлавлу пику алышдырылгъа умут этебиз.

Партияны демократлашдырыгъа, политика ва кылыкъ якъдан ону янгыртывгъа КПСС-ни партияны съезди сайлагъан ва озгъар гъисап береген Центральний контроль-ревизионный комиссиясын кюрув кюлукъ

ания комиссиясыны демократ гёрюню болажакъ, озюню табигилиндеги иш юрютю органы — президиумун ва ону бир нече председателлерин сайлажакъ.

Биз, балики, — гелигиз гъакълашыйкъ, КПСС-ни Уставына тийишли алышынвлар этгинче, демек, партияны XXVIII съездине гъазирлик гёрюню вакътинде — оланы конференцияларында ва съездлеринде район, шагъар, округ, область, край, партия кюрумларыны ва союз республикалары Компартияларыны контроль-ревизия комиссияларын кюрувну жаваплылыгъын озюбюню уьстюбюзге алмагъа ва чечмеге болар адик. Сынав гъисапта шолай иш гъали юрюлукъ де тура. Биз топлагъан сынаву кюрюсюнде КПСС-ни Уставында таклифлер де этиле.

Конференцияларда ва съездлерде КПСС-ни янгы Уставыны проектинде, шолай да бизин Пленуму арагъа салып ойлашывуна берилген КПСС-ни ЦКРК-сы гъакъындагы положениелени проектинде гёрсетилген оланы борчларына тергев бакъдырып, комиссиялары гъакъындагы положениелени де бегетмеге болар ёди. Эгер къаршылыкълар болмаса, Центральний Комитетни Пленуму къарарында шолай янашыву гёрсетмеге де ярай ёди.

КПСС-ни демократлашдырыгъа кыйдагъа янгыртуп кюрувну маънасында алгъан заманда Уставны проекти булан партия бюджетини амалгъа геливюню ва харжланывуун ишине мекенили кюйдеги алышынвлар гъе азгъа тутулгъан. Буссагъатгы вакътиде бары да ерлерде алгъа салынагъан башлапгы партия кюрумлары талаплары яшавгъа чыгъарыла: олар жыйгъан партия финансы 60 процентине ерлиги пайын озлени ихтирарында къоймакъ.

Гъалиги шартларда, партия кюрумлары чалышывунда айры-айры янгы борчлар ва политика къастланы салывну тармакълары арагъа чыгъагъанда, шо чара оз заманын гёрюлген ва тюз деп ойлашыла.

Ёлдашлар! Съездин гъазирлевию бир нече масъалаларыны уьстюнде токтамагъа да изну беригиз. Съездин 1990-нчы йыл 2-нчи июлда Кремлени Съездлер къаласында чакъырмакъ деген таклиф бар.

КПСС-ни ЦК-сыны сентябрь Пленумунда съездин гюлюк иш низамы бегетилген ёди. КПСС-ни «Адилли, демократ социализмге» деген платформасы гъакъындагы масъала булан ону толумлашдырмакъ таклиф этиле. КПСС-ни платформасыны ва Уставыны проектлери булан байлавлу болгъан бары да масъалаланы ЦК-ны докладында айтмакъны гъакъында муна гъали буссагъат сёлешип къоймагъа яражакъ ёди. Таклиф этилген гюлюк иш низамы съезде озге масъалалар, сиптечилик ида озге тюрю къайдада таклиф этилген тюрю-тюрю къарарлары проектлери де тувлунмагъа болагъаны англашыла. Биз съезд яратывчулукъ шартларда оьтсюн учун болушлукъ этмеге борчлубуз.

Бизге съездеги вакиллени нормаларын ва делегатлар сайлавлары къайдаларын токташдырмагъа тарыкъ. КПСС-ни XXVII съездине партияны 3670 членинден бир делегат сайлангъан ёди. Оьтген вакътинде партияны членлени санау артгъан, 1990-нчы йылны январь айыны 1-не шонда партияны 18,8 миллион члени болгъан. Шону гъисапта алмакъ булан XXVIII съезде партияны 4 минг членинден бир делегат сайламакъ таклиф этиле. Гъисап этивлеге гёре, шо съезде 4700-ге ювукъ делегат болмагъа имканлыкъ бере.

Делегатлар сайлавлары къайдасына бакъгъан якъда биз, демократ нормалардан ёлбашчылыкъ алып, озлени масъалаларын озлеге чечмег учун партия кюрумлагъа уллу ёркилик берме гереклиден ёлбашчылыкъ алма тарыкъбыз.

Хыйлы партия кюрумлардан, айрокъда шагъардагылардан, съезде делегатланы партия округлагъа гёре оьтгерме таклифлер гелген. Айрокъда партия кюрумлагъа уллу территорияларда иш гёрмеге тиешген ерлерде делегатлар сайлаву алдынгы къайдасыны якъчылары да бар. Ба

къылы кюйде чечмеге борчулу буз.

ЦК-ны Партия кюрулушуну ва кадрлар политикасыны масъалаларына къарайгъай комиссиясыны шо гъакъдагы таклифлери язылып чыгъарылды, савлай алгъанда олар коммунистлени ягъындан якълав тапды. Эгер ЦК бугюн шоланы арагъа таяву ёлунда юрютю учун къаст кылагъан коммунистлени кеп санавагъа ёдавлары гъисапта алмагъа тише. Центральний органлагъа гирмейген коммунистлени, инг биринчилай башлапгы партия кюрумлары секретарларын, ерли партия кюлукъчулары, алимлени ЦК-ны комиссияларындан таба ЦК-ны платформасыны ва КПСС-ни Уставыны проектлери байлавлу ва тийишли таклифлер гъазирлемеге байлавлу дискуссиялары материалларын жамлашдырыгъа тезликке кюрушамагъа тарыкъ болажакъ. Шо демократиялы болажакъ ва заманы рухуна жавап бережек деп ойлашмаман.

Съезде делегатлар сайлаву барышында шолардан КПСС-ни съездине аслу документлер ва къарарлар гъазирлевию, съездин оьттеривю къайдасына, ону жыйыналарыны регламентини байлавлу ишчи комиссиялар яда группалар кюрмакъ мурадгъа къыйышыву. Шолай янашыв съезде гъазирлик гёрюню дагы да пайдалы ва демократиялы этежек.

Гъали партияда гъисап берив-сайлау кампанияны гъакъында, ЦК-ны оьтген Пленумунда Политбюро, Пленуму ортакъчылары партияны бары да блюклеринде ЦК-ны платформасыны ва КПСС-ни Уставыны проектлери байлавлу гени кюйдеги дискуссиялар булан аралашагъан толу кюйдеги гъисап беривлер ва сайлавлар съездин алдында болма герекин гъакъында айтгъан едилер. Айры-айры партия комитетлери гъисап беривлени ва сайлавлары съезден сонг оьтгерме герек деп къаюлашмаман. Муна шу саялы.

Съезден сонггъу девиюде гъисап беривлер ва сайлавлар оьттеривю якъчылары КПСС-ни Уставында тийишли алышынвлар болмай туруп, ёлбашчы органлары демократ альтернатив кюрюде сайламагъа бажарылмайгъаны гъакъында айтала. Тек партия кюрумлагъа, тебден таба таклифлер беривю гъисапта алмакъ булан ёлбашчы органлар сайлаву оьтгермеге партия кюрумлагъа имканлыкъ береген къайданы токташдырмагъа на шолукъда бар мандатлардан эсе бюллетенлеге кандидатланы кюлукъда бир де, пур

жамиятыбызда да къабул этилме болагъан гъал.

Шо ишни бир яны. Биревю яны гъали бары да даражалардагы партия органлар янгы гючлени геливюне, ишни политика къайдаларын билеген, наслыкъдан ва кюрум салталыкъдан ёркин, социализмни ишине берилген янгыртуп кюрув формациясыны ёлбашчы кадрларыны геливюне айрокъда бек харлы. Партиягъа бир заманда да болмагъан йимик, политика боецлери, партия органы гъакъында бюрократ, чиновник аппараты йимик жамият англавуна тувлунгъан пикуру алышдырма бажаргъан жагъ, къоччакъ адамлар тарыкъ.

Янгъыз гъисап беривлени ва сайлавлары барышында, Партияны гъакъында, социализмни гъакъында намусу, ачыкъ кюйдеги лакъырны шартларын да практика ишлени программасы амалгъа гелтирилмеге бола, съезде делегатлар этилип буса янгыртуп кюрув учунгъу къоччакъ ябушувчулар сайланажакъ. Янгъыз гъисап берив-сайлау кампанияны политика хазнасына аркъа таяй туруп, съезде герти кюйдеги яратывчулукъ, сёзсюз ва яшыртгъын политика манёвралардан ёркин кюйдеги инамлы гъал болдурмагъа бажарыла.

Ахырда да, бизин къарар къабул этив учун бютюн жаваплылыкъны, шону ичине съезде къарар къабул этив ва шоланы практикада яшавгъа чыгъарыв учун бютюн жаваплылыкъны уьстюне алма болагъан сайланагъан булай органлар болма герек. Янгъыз шону кюрюсюнде партияны сёзю де, ишни де айрылмажакъ.

Съезден сонггъу девиюде гъисап беривлер ва сайлавлар оьттеривю якъчылары КПСС-ни Уставында тийишли алышынвлар болмай туруп, ёлбашчы органлары демократ альтернатив кюрюде сайламагъа бажарылмайгъаны гъакъында айтала. Тек партия кюрумлагъа, тебден таба таклифлер беривю гъисапта алмакъ булан ёлбашчы органлар сайлаву оьтгермеге партия кюрумлагъа имканлыкъ береген къайданы токташдырмагъа на шолукъда бар мандатлардан эсе бюллетенлеге кандидатланы кюлукъда бир де, пур

шолай өзгөчөлөрүн кырууга ода тайдырыгыга ерли структура масалаланы өзлөгө чечмеге партияны бары да бөлүктөрүнө ихтир бериле.

Уставда биринчилей партия кырумданы, партия клубданы, дискуссия центрланы ва мердеши партия структураланы дазуларынды чыгарган өзгөчө кыруу бөлүктөрүнө секторларын саясий партия кыруу маалымат берип гез алгач тугула. Шо партия чалышын демократиялыктыну алууда агымын алат экенине шек экт, шо да, булай алганда, ардагы кылларда бизде толланган сынану Уставда бекешдире.

Уставны проектинде партия кыруушунда милли янларын сан кыдан янгы даражада гысалгы алына аз чечиле. Милли аралыктарын өркүнгөн масалалары партия гы да етишген. Союз республикалары . Компартиялары бир-бири булангы арамыктарын — бир-бири булан да, центр булан да — масалалары өр даражада агымын болган.

Янгы кыайда чечилени ахтарганда бир-бирде бизин гыай эти-нобузю аслу азгы — КПСС-ни бирлиги — унутула-галы рагатызыландыра. Айрыча айтганда, КПСС-ни федератив принципге гере — союз республикалары Компартияларыны союзу йимик — кырууга гечме, союз республикалары Компартияларыны янындан центрга гөнгюлю кюйде берилген янгыз шо бир ихтирараны КПСС-ни Уставында бекешдирме тактифлер бериле. Шо бир-бактын ичинде республиканы коммунисттерин арамында өтгөрилген референдуму буанда союз республикалары Компартияларыны КПСС-ден чыккымагы ихтирарымын гез алгач тутмак тактиф этиле.

Шо янгы кыайдаланы ахырым нечик болажатын гез алгач гелтирмеге кыйын туюл. Шо озынде бирликген партия политикасы, жамият да КПСС-ни бирлешдирив ва брукташдырив борчларын яшавга чыгары, совет федерацияны ва ОССР Союзун бекешдирив байлаву бир ликиги иш бажарылмагын кюйде КПСС-ни милли белгиге гере бөлүк болур ади.

Уставны проектинде салына глан нормалар КПСС-ни туташ кийинде сактамагы имканлык бере. Шону булан бирге де олар КПСС-ни Программасыны ва Уставыны өлчөөлөрүндө олагга герт

татын етипде айрыча ойнайганы гыакында айга турмагы гыажатлык экт. Гыали Россияны область партия кырумдарыны азадан пайында РСФСР-ни Компартиясын кырмакыны гыакындагы масала катты кюйде салынган. Ленинград да, масала, референдуму барышында, партияны Ленинград область комитети бизге бекешдирген йимик. Коммунистлени 80 проценти шону кырууну акылган. Республиканы коммунистлери шо масаланы өзлөр чечмеге гере деп ойлашаман.

Өтгөн, гөнгөшгөн Пленумда, сизин эсигизде де бар ны йимик, биз РСФСР-ни партия кырумдары өтгөн жыйындарында ва конференцияларында шо масалаланы арагы салып ойлашажакт, гыалилерин буса республика партия конференциясы партияны XXVIII съездин алдында чыгаражакт деп сей лешген адик.

Елдашлар, шо конференцияны Москва шагарда 19-чү июнда өтгөтөрмө сизин кыравугузга тактиф этиле. Ол РСФСР-ни коммунисттерини умуми позициясын ахыргы ерли гыазирмеге ва партияны съездине шону бермеге борчул. Шону гысал гы алмак булан, огъар айрыча делегатлар сайламай, РСФСР-ни партия кыруумундан КПСС-ни XXVIII съездине сайланган делегатлары ихтирарына кыймак дурус болур ади. Олар кыарар кыбул атер ва яшавда ону өтгөтөр.

Биз шо масаланы хас кюйде арагы салып ойлашдык — Политбюрода бир нече керен ва ЦК-ны ардагы Пленумда да, XXVIII съездге платформаны проектин арагы салып ойлашын ош чевлеринде. Озокъда, булай ади булан бармагы ярай: Россия партконференциясына делегатлары айрыча сайлап, шо конференцияны өтгөтөрмөк, шонда партияны XXVIII съездине кырамак учун пикурланы ва тактифлени онгармак. Тек булай болуп кыалмасмы. Россия конференциясыны делегатлары жыйылар, тактифлер гыазирдер, олары арты булан буса Россия партия кырумдарындан съездин делегатлары гелип кыада — устөвюне де Россия партконференциясыны делегатлары айтган затлар булан олар рази болажаты да белгисиз. Ватислики орнуна бир тюрлю булгавур болуп кыалмагы бажарыла. Шо саялы да биз

Шо бөлүктөги янгы зат — инг башлап партияны Центральный Комитетини дагы да гөнгө кюйде иш юрю тюр органн — озыню составына ишчилени, сабанчылары, интеллигенцияны, асгер ктулукчулары, шолай да загыматны ветеранларыны вакиллери сайланмагы, шолай да кыалуктарына гере союз республикалары Компартияларыны елбашчылары да гирмеге борчул КПСС-ни ЦК-сыны Президиумун бегетив. Президиуму членлерини санавун съезд токташдыра.

КПСС-ни ЦК-сыны секретарлары елбашчылык өтөгөн даимлик комиссияларын — тюрлю-тюрлю елларда партияны чалышынуну масалаларын гыазирлевню яшавга чыгарма гереки комиссиялары кырмак тактиф этиле. Гыали бар комиссиялардан башгычалай болуп, олар өз ихтирарлыгыны масалаларына гере кыарарлар кыбул өтмеге ихтирарлык булан тагмин этиле.

Партияга КПСС-ни председателини ва ону заместителлерини партия съезди сайлайган ктулуктары гыаймек тактиф этиле. Олар КПСС-ни ЦК-сыны органларыны ишине гсар гюнюк умуми елбашчылыкын, ону гыакташынун ва асувалуугун тагмин өтөжөк.

Шо пикур КПСС-ни ЦК-сыны платформасына салынып битген, партия кырумдарда арагы салынып ойлашын тур. Коммунистлени айры-айры соравлары тувулунган. Шоланы арасындан бириси — бир-эки сөз булан мен шону устынде токтамагы сюр адим — шулай: партия кырумдарыны ишнини коллегиялыктына шо бир тюрлю зарал гелтирмесми экен? Елдашлар, биз тиз идеяны амалга гелтирген биз деп эсибизге геле. Неге? Эгер реалистлер болса ва намуслу кюйде анализ өтсе, — биз янгыз муна шолай өтмеге болабыз — коммунистлени кыйлыларыны гөнгю шулай чы, партияны елбашчылык өтөгөн асулу адамлары коммунистлени янындан тувра кыайда сайланып кыалган. Шо саялы да булай тактиф тувулунган: олары партия Комитетлени Пленумунда сайлама тарык туюл, партия жыйындарда, конференцияларда ва съездлерде коммунисттер өзлөр байласын. Конференцияны ва съездин делегатлары партия округлагы гере сайлана-

Уставны проектинде алгач арууны маанасында алгач аруманда Уставны проект булан партия бюджетини амалга геливюню ва харжланывуну ишинде мекенли кюйдеги алышынылар гез алгач тутулган. Буссагатын нактыде бары да ерлерде алгач салына глан башлапгы партия кырумдары талаптары яшавга чыгарыла: олар жыгган партия взносланы 50 проценти ерлиги пайын овалени ихтирарында кыймак.

Партияны демократлашдырыгга, политика ва кылык кыдан ону янгыртывга КПСС-ни партияны съезди сайлайган ва огъар гысап берген Центральный контроль-ревизионный комиссиясын кыруу кыулук өтөжөк.

Партия контролюну ва ревизия ишнини гыали иш гөрюп турагган системасы озыню гючюн тас өтгөн яшав гөрсөтген. Көбюсю гезиклерде шо яшавда ва Уставда контроль ва ревизия органлагы экинчи даражалы роль берилгенлик булан аналгыла. Олары болма герек онгачалыгы экт. Ерлерде хыйлы хас комиссиялары аслу гыалда партия комитетлени секретарларыны тапшурууларын яшавга чыгары булан машгул, ревизия ишн буса, адатлы гыалда, партия аптаратыны финан-хозяйство бөлүктөрүн елбашчылыктын булан яшавга өтгөрил.

Партия структурасында центрга бирлешген онгача сайлав контроль органн ва ерлерде тийишли органларын кырма гыажат экенине бизин яшав озы гелтирген. Шо XIX партия конференциясыны кыараларында гез алгач тутулган, гыали ол КПСС-ни Уставыны проектинде де гөрсөтилген.

Шо чара партияда «эки центры» тувулунууна гелтирежөк деген кыоркулар айтыла. Шо масаланы көп керенлер арагы салып ойлашып, ЦК-ны Политбюросу шолай кыоркулар тюз туюл деп гысап өте, неге туюл деп янгы контроль органыны елбашчылык өтөгөн асулу адамлары коммунистлени янындан тувра кыайда сайланып кыалган. Шо саялы да булай тактиф тувулунган: олары партия Комитетлени Пленумунда сайлама тарык туюл, партия жыйындарда, конференцияларда ва съездлерде коммунисттер өзлөр байласын. Конференцияны ва съездин делегатлары партия округлагы гере сайлана-

Уставны проектинде алгач арууны маанасында алгач аруманда Уставны проект булан партия бюджетини амалга геливюню ва харжланывуну ишинде мекенли кюйдеги алышынылар гез алгач тутулган. Буссагатын нактыде бары да ерлерде алгач салына глан башлапгы партия кырумдары талаптары яшавга чыгарыла: олар жыгган партия взносланы 50 проценти ерлиги пайын овалени ихтирарында кыймак.

Гыалиги шартларда, партия кырумдары чалышынунда айры-айры янгы борчлар ва политика кыастаны салыну тармаклары арагы чыгарганда, шо чара өз заманында гөрюлген ва тюз деп ойлашабыз.

Партия Уставына бюджетни амалга геливю ва партия мааларын харжлаву булан байлаву бары да масалаланы ачыктылыгы гыакындагы положение кышула. Энинден сонг партияны бюджет гележөк шону язып чыгармак булан КПСС-ни ЦК-сыны Пленумдарында кыаралажакт ва бегетилежөк.

Уставны проектинде членлик взносланы төлевню янгы шкаласы тактиф этилген. Ол коммунистлени көп санавдагы тактифлерин ва еравларын гысалгы алмак булан тизилген. Тюзю, партияны членлерини айры-айры категорияларын взнослар төлөвден эркин этивню тактифи де шоланы арасында бар ади. Шолай абад бизин партиябызга мердеши болмас ади. Коммунистлени янындан да ол авлашылмай кыалмак бар ади деп ойлашаман. Шо саялы да проект булан айры-айры категориялар учун белгиле кыай дадагы членлик взносланы адаты гез алгач тутула, шо, кыаравган заманда, булай гезикде тарыкы болаган лап да тюз кую.

Уставны проектинин айры-айры янгы положениелерини маанасын айтып битдире туруп, партияны гыалиги озыню, ону буюнлей янгыртывну объектин талапларындан шо янгылыклар арагы чыгарыны өсгөргө сюр адим. Уставны проектинде шоланы амалга гелтире туруп, биз партияны гөнгө кюйде демократлашдыривну бизин жамиятыбызны авангард гючю гысапда ону кыруу ва яшавук бажарывулугуну озыю булан бирлешдирген ич партия аралыктарын шулай янгыртыв кырууга бакдырылган документни коммунистлени арагы салып ойлашынуну бермеге гысап өте-биз.

этивлегө гере, шо съезде 4700-ге ювук делегат боламын имканлык бере.

Делегатлар сайлавланы кыай дасына бактыган кыайда биз, демократ нормалардан елбашчылык алып, өзлени масалаларын өзлөгө чечмек учун партия кыруулагы уллу эркинлик берме герекинде елбашчылык алма тарыкыбыз.

Хыйлы партия кырумдардан, айрокъда шагарадагылардан, съезде делегатлары партия округлагы гере өтгөтөрмө тактифлер гелген. Айрокъда партия кыруулагы уллу территорияларда иш гөргөме туюгөн ерлерде делегатлар сайлаву алдынгы кыай дасыны яктылары да бар. Бары да шо масалалар парткомдары, шагар комитетлени ва район комитетлени секретарларыны уллу группасы булангы елугувуну заманында гөтөрилген ади. Шоланы ишнини мекенли кюйдеги шартлары нечакты не буса да бу ишде янашывлагы озыню тагсирин өте.

ЦК-ны Политбюросу КПСС-ни XXVIII съездине делегатлар сайлаву нечик кыайдасы өзлөгө кыайышаганын өзлөгө белгиле партия кыруулагы ихтир бермекни имканлык деп гысап өте.

Тюзю, шо масалага байлаву да критикалы замечание лер бар. Тек шо гыали — буюнгу жамият-политика процессини характерли белгиси: бары да тактифлер не кыайда болуп да шеклики тюрне туюше. Делегатлар нечик сайланма гереки өзлөр белгиле ме партия кыруулагы ихтир бермекни туюнегюн тактиф өтгөтөр буюн буса булай дей: ерли партия органлагы партия кыруулар буйрук өтмесин учун Пленуму гөрсөтөлери бермеге тарык. Савлай алганда, Насреддинни Бухара дагы гыалына чак-чакта туюшебиз: ол эшекке минип бараганда язык гыайыны кыйнай деп огъар ошпке-айыплар өте болган; ол эшекни озыню устыне авландырганда ону дагы да айыплаганлар: «кыарт эшек жагыл эшекни гөтөрил бара».

Бизин жамиятыбызны осыдуюнго ва партияны реформлашдыривну масалаларын чечивню жаваплылыктын өзлени устыне алаган партия кырумдары шолай вакилле сайлансын учун, партияда герт кюйдеги демократ сайлавлар өтгөрилгенин гысапгы алмак булан биз бары да затны ошчөмеге ва гы-

иштыры. Шолай янашыв съезде гыазирлик гөрюню дагы да пайдалы ва демократиялы өтөжөк.

Гыали партияда гысап берив-сайлав кампанияны гыакында. ЦК-ны өтгөн Пленумунда Политбюро, Пленуму ортакчылары партияны бары да бөлүктөрүндө ЦК-ны платформасыны ва КПСС-ни Уставыны проектинде байлаву гөнгө кюйдеги дискуссиялар булан арасаганын толук кюйдеги гысап беривлер ва сайлавлар съездин алдында болма гереки гыакында айтган адилер. Айры-айры партия комитетлери гысап беривлени ва сайлавланы съезден сонг өтгөтөрмө герек деп кыарышала. Шо тюз туюл деп ойлашаман. Муна шу саялы.

Белгиле экени йимик, айры-айры партия кыруулардагы булан айырыла. Кыайсы буса да бир областда, районда партия елбашчыны ишнде алышдырган даражага етив учун бир-бир гезиклерде митинг гыслери таманлык өтгөн. Кыайсы янындан кыараса да, шо агывалатланы кюрчюнде партия органлары ишн булан адамлар рази туюлюк болган. Сөз өругуна айтганда, гыакимлики республика ва ерли органларына бир-бир ерлерде өтгөрилген сайлавлар шону гөрсөтген.

Булай шартларда партияда бары да елбашчы органлар — башлапгы кырууну партбюросундан КПСС-ни ЦК-сына ерли — гысап беривлерден ва сайлавлардан өтгөвден ва коммунистлени инамдыгыны мандатын алывдан тайышмагы ярайган затмы. Шону тарыктылыгынын бизге гыал гөрсөтө деп ойлашаман.

Гысап берив-сайлав жыйынларда, конференцияларда ва съездлерде партия кырууну чалышынуну бары да кыарлардан тындырыкы кюйде анализ өтө болмагы герек, янгыртыв кыруу учун ол не өтгөтөрмө гысап беривден бирөгө де кыачмагы ярамай. Дагы өгөсө, съезде гыазирлик гөрюв коммунистлеге тиймежөк, ону сыдраларында гележөк де ишмеге сюеген гыар адамын устынде партияны кысматы учун туюгөн жаваплылыктын ахыргы ерли англамагы олагы имканлык бермежөк. Шону да устыне, шо — съездин кыарышавга багып бара туруп, коммунистлени алдында гысап беривден кыачмагы сюеген «аппаратны пышдырыклары» деп, партияны озынде де, савлай бизин

иштыры. Шолай янашыв съезде гыазирлик гөрюню дагы да пайдалы ва демократиялы өтөжөк.

Съезден сонггу дөвирде гысап беривлер ва сайлавлар өтгөтөрмө кыайлары КПСС-ни Уставында тийишли алышынылар болмай туруп, елбашчы органлары демократ алыштыры кюрчю сайламагы бажарылмагы гыакында айтала. Тек партия кыруулагы, төбөндө таба тактифлер беривню гысалгы алмак булан елбашчы органлар сайлаву өтгөтөрмө партия кыруулагы имканлык берген кыайды токташдырмагы на шолукта бар мандатлардан өсө бюлөтөнгө кандидатланы көп кышмагы бирөө де пуршавук өтмөй. Жыйын, конференция, съезд партия кыруулары оор органлары бола, олар өзлени елбашчыларын нечик сайлама гереке өзлөр ихтирары — комитетни пленумуна яда жыйыны, конференцияны, съездин туврад-тувра буюн составындамы? Бизин Пленум шогъар бактыган кыайда кыарар кыбул өтмеге ва шолукта коммунистлени бары да шекликлери тайдырмагы бола деп ойлашаман. Партия комитетлер, олар июнда тамаланмагы герек экенин де елбашчылыктын алып, гысап беривлени ва сайлавланы өтгөтөрмө гезиги өзлөр токташдырмагы болур ади.

Съезде гыазирлик гөрюню кыруу яны булан байлаву болаган аслу масалалар шулай.

Елдашлар! ЦК-ны бу Пленуму КПСС-ни XXVIII съездине гыазирлик гөрюню биринчи дөвирю тамаланган, аслу кыарарлар кыбул этилген ва программа, устав документлери партияны кыравуна берилген заманда бир дазуу белгилей. Янгы дөвирде съездин алдындагы проектлени умуми партия, умуми халк арагы салып ойлашынуну гөнгөшдирмек, партияны кюрчю масалаларын чечивге гыар коммунистни кырушмак алда токтаган.

Бу проектлерде амалга гелтирилген идеялар, тактифлер коммунистлени янындан муштарлы ва англаву кюйде кыбул этилмегенин, гысап берив-сайлав жыйындарда, конференцияларда ва съездлерде мекенли кюйдеги лакыр учун, аслу ишлени гыакында, бизин партиябызны гележөги гыакында, уылкени перспективалары гыакында лакыр өтмөк учун яхшы кюрчю болуп кыулук өтөжөк инанаман.

Дагъыстан АССР-ни 1990-нчы йыл 4-нчю мартда сайлангъан халкъ депутатлары

Абакаров Муртазали Магъметович — Хасавюрт райисполкомну председатели, КПСС-ни члени, Хасавюрт шагъар, 210 номерли Янгыгатай округ.

Абдулмежитов Солтан Магъамматович — КПСС-ни Цунта райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Цунта район, Бежта юрт, 223 номерли Бежта округ.

Абукъов Алевдин Ибрагимович — КПСС-ни Хасавюрт райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Хасавюрт шагъар, 208 номерли Кестек округ.

Адамов Абдурагъман Магъамматович — КПСС-ни Лак райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Лак район, Къумух юрт, 159 номерли Курал округ.

Адамов Салигъ Закарьяевич — 2 номерли Дербент ПАТИ-ни директору, КПСС-ни члени, Дербент шагъар, 136 номерли Мажалис округ.

Алиев Аскерхан Мусаевич — «Червлёные буруны» деген госплемзаводну директору, КПСС-ни члени, Ногъай район, Червлёные буруны, 177 номерли Ортатёбе округ.

Алиев Шапиюлла Зиянович — Хасавюрт район больницы бөлүгюню заведующийи, КПСС-ни члени, Хасавюрт шагъар, 83 номерли Батырмурзаев округ.

Айдаев Магъаммат Айдаевич — «Дагестанхлебпродукт» деген территория производств бирлешивию генеральный директору, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 154 номерли Вачи округ.

Акулиничев Вячеслав Викторович — КПСС-ни Каспийск шагъар комитетини 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Каспийск шагъар, 162 номерли Орджоникидзе округ.

Алибеков Илмудин Алибекович — «Къаагент» совхозну баш бухгалтери, партияда тюзюл, Къаагент район, Къаагент юрт, 139 номерли Къаагент округ.

Алиев Абакар Алиевич — «Промсерв» деген производств бирлешивию генеральный директору, КПСС-ни члени, Хасавюрт шагъар, 69 номерли Саидат округ.

Алиев Али Алимгабаматович — 3 номерли поликлиника бөлүгюню заведующийи, партияда тюзюл, Магъачкъала шагъар, 10 номерли Е. Марксов атындагы округ.

КПСС-ни Дагъыстан обкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 219 номерли Харахи округ.

Алиев Нурай-Къади Къурбанович — КПСС-ни Акъуша райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Акъуша район, Акъуша юрт, 95 номерли Муги округ.

Алиев Осман Алиевич — «Дагестанагрохимия» бирлешивию начальниги, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 163 номерли Хожалмахи округ.

Алиев Юсуп Магъамматович — Магъачкъала нап продукталар йибериivio предпритие-сини директору, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар.

Алиева Уалипат Атаевна — «Паравул» совхозну ишчиси, партияда тюзюл, Ленин район, Паравул юрт, 169 номерли Гьели округ.

Алимирзаев Абдурагъман Аюбович — «Сопротивление» деген заводну директору, КПСС-ни члени, Табасаран район, Хучни юрт, 192 номерли Хучни округ.

Алимов Алим Алаудинович — «Къасумгент» совхозну баш агроному, КПСС-ни члени, Сулейман Стальск район, Къасумгент юрт, 187 номерли Къасумгент округ.

Алиханов Алихан Омариевич — КПСС-ни Кули райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Кули район, Вачи юрт, 155 номерли Кули округ.

Алчиев Николай Юрьевич — КПСС-ни Дербент шагъар комитетини 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Дербент шагъар, 48 номерли темир ёл округ.

Антаев Магъамат Умарпашаевич — Нурадиловну атындагы совхозну директору, КПСС-ни члени, Хасавюрт район, Нурадилово юрт, 211 номерли Нурадилов округ.

Атабиев Бозигит Мутушевич — КПСС-ни Хасавюрт шагъар комитетини биринчи секретары, КПСС-ни члени, 82 номерли Ленин округ.

Агъматов Багъаддин Гъажи-агъматович — КПСС-ни Дагъыстан обкомуну идеология бөлүгюню заведующийи, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 189 номерли Самур округ.

Агъматов Мусайит Гъажи-балаевич — КПСС-ни Сулейман Стальск райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Сулейман Стальск район, Хучни юрт, 198 номерли Хучни округ.

Хасавюрт шагъар, 207 номерли Ботаюрт округ.

Бигаев Юсуф Къурбанович — КПСС-ни Дагъыстан обкомуну умуми бөлүгюню заведующийи, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 89 номерли Агул округ.

Бурцев Иван Васильевич — «Иссылк селени» предпритие-сини сварщиклерини бригадири, партияда тюзюл, Магъачкъала шагъар, 40 номерли Комсомол округ.

Бухсаев Шамсудин Бухсаевич — КПСС-ни Магъарамгент райкомуну умуми бөлүгюню заведующийи, КПСС-ни члени, Магъарамгент район, Магъарамгент юрт, 171 номерли Курки округ.

Гавриленко Николай Андреевич — КПСС-ни Тарумов райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Тарумов район, Тарумов юрт, 198 номерли Тарумов округ.

Гъажиев Гъажи Магъамматович — КПСС-ни Магъачкъала шагъарда Совет райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 37 номерли Пионер округ.

Гъажиев Загидин Исмайлович — КПСС-ни Новолак райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Новолак район, Новолак юрт, 174 номерли Новолак округ.

Гъажиев Магъаммат Гъажиевич — ЧиркейГЭС къурулушну хозяйствора хас ПМК-сыны начальниги, КПСС-ни члени, Унцукул район, Майдан юрт, 203 номерли Ирганай округ.

Гъажиев Магъаммат Магъамматович — КПСС-ни Унцукул райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Унцукул район, Унцукул юрт, 202 номерли Унцукул округ.

Гъажиев Нариман Гъажиевич — КПСС-ни Ахты райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Ахты район, Ахты юрт, 98 номерли Ахты округ.

Гъажиев Станислав Магъаммат-Саламович — халкъгъа билгм беривию ва илму къул-лукъчулары профсоюзуну обкомуну председатели, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 28 номерли Чернышевский округ.

Гъажиев Шихмирза Гъажиевич — Хуназх райисполкомну председатели, КПСС-ни члени, Хуназх район, Хуназх юрт, 178 номерли Рутул округ.

шагъар, 92 номерли Урхучи-махи округ.

Гъамзатов Магъаммат Магъамматович — КПСС-ни Магъачкъала шагъарда Киров райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 12 номерли Ленин-гент округ.

Гъамитов Абдулмуталим Алибекович — ДГУ-ну ассистенти, партияда тюзюл, Магъачкъала шагъар, 193 номерли Хурик округ.

Гъамитов Муртазали Магъамматович — «Дагконсерв-пром» бирлешивию начальниги, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 147 номерли Чонтавул округ.

Гарнин Игорь Анатольевич — Къызлар райисполкомну председатели, КПСС-ни члени, Къызлар шагъар, 153 номерли Крайновка округ.

Гъасанов Элбрус Набиевич — Свердловну атындагы колхозну къой фермасыны заведующийи, КПСС-ни члени, Рутул район, Муслагъ юрт, 179 номерли Лучек округ.

Гъасанов Юсуп Омарович — Къызлар отлавлукъланы ва сугъарыв ишлерин управ-ленисини начальниги, КПСС-ни члени, Тарумов район, Кочубей посёлок, 199 номерли Талор округ.

Гъасраталиев Гъасратали Сайитгъамзаевич — Табасаран райисполкомну председатели, КПСС-ни члени, Табасаран район, Хучни юрт, 194 номерли Тинит округ.

Гъосейнов Абдурагъман Абузагъирович — КПСС-ни Дагъыстан обкомуну секретары, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 114 номерли Эрпели округ.

Гъосейнов Къурамагъаммат Магъамматович — «Знамя труда» деген район газетни редактору, КПСС-ни члени, Тлярата район, Тимотли юрт, 200 номерли Тлярата округ.

Даванъов Магъарам Илмудинович — «Теречный» деген емлер гъазирлейген совхозну трактористи, партияда тюзюл, Бабаюрт район, Тотаюрт, 105 номерли Тотаюрт округ.

Давутов Сабир Кузиевич — Рутул районну прокурору, КПСС-ни члени, Рутул район, Рутул юрт, 178 номерли Рутул округ.

вич — «Мелиоратор» деген совхозну директору, КПСС-ни члени, Къызлар район, Уллу Бердих юрт, 150 номерли Аверьянов округ.

Жуаева Людмила Дмитриевна — «Къызлар» совхозну профкомуну председатели, партияда тюзюл, Къызлар шагъар, 149 номерли Совхоз округ.

Зайналов Шамил Магъамматович — Къызылордагы фосфор тузлар чыгъарагъан заводну директору, КПСС-ни члени, Къызылорда шагъар, 70 номерли Къызылорда округ.

Зайналабитов Магъаммат-Гъажи Баширханович — КПСС-ни Ботлих райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Ботлих район, Ботлих юрт, 107 номерли Ансалта округ.

Захаров Лев Захарович — Дербентдеги 8-нчи орта школы директоруну заместители, КПСС-ни члени, Дербент шагъар, 50 номерли Калинин округ.

Зейналов Жамалхан Жениетхаевич — СССР-ни 60 йыллыгъыны атындагы совхозну директору, КПСС-ни члени, Дербент район, Белижи посёлок, 132 номерли Белижи округ.

Иванов Иван Иванович — Тарумов райисполкомну председатели, КПСС-ни члени, Тарумов район, Тарумов юрт, 197 номерли Къарабагълы округ.

Ильсов Сиражуддин Магъамматович — Магъачкъала шагъар исполкомну председатели, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 41 номерли Таргъу округ.

Исмаев Омар Магъамматович — КПСС-ни Гергебил райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Гергебил район, Гергебил юрт, 115 номерли Гергебил округ.

Исмагъамматов Магъаммат Магъамматович — «Голотл» совхозну директору, КПСС-ни члени, Совет район, Голотл юрт, 185 номерли Голотл округ.

Исмайлов Исмайил Шейх-ович — Республиканы центральный больницыны баш врачы, партияда тюзюл, Магъачкъала шагъар, 31 номерли Астемиров округ.

Истомин Валерий Никитович — Магъачкъаладагы фабрикада кълочалы заводну директору, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 160 номерли Лаваша округ.

ни члени, Магъачкъала шагъар, 20-нчы округ.

Къубатов Ибрагим Абакарович — КПСС-ни Къаагент райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Къаагент район, Янгыкъаагент юрт, 141 номерли Первомайск округ.

Кукуева Маккахан Къалсыновна — «Коммунизм» деген колхозну савунчусу, КПСС-ни члени, Бабаюрт район, Герменчик юрт, 103 номерли Герменчик сайлав округ.

Къурбанов Къурбан Алиевич — Южносухокумск нап батагъланы мастери, КПСС-ни члени, Южносухокумск шагъар, 88 номерли Южносухокумск округ.

Къурбанова Ашура Къурбановна — III Интернационалыны атындагы фабрикин тохувчусу, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 36 номерли Первомайск округ.

Къурбанова Сибрижат Гъамзатовна — «Тухчар» совхозну ишчиси, партияда тюзюл, Новолак район, Тухчар юрт, 175 номерли Киров округ.

Латифова Зара Агъматовна — КПСС-ни Магъарамгент райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Магъарамгент юрт, 173 номерли Тагъир-гепт-Къазмалар округ.

Мавраев Даниил Энверович — Дагмединститутну профессору, партияда тюзюл, Магъачкъала шагъар, 30 номерли Дахадаев округ.

Магъамматов Айгун Халитович — КПСС-ни Дагъыстан обкомуну бөлүгюню заведующийи, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 144 номерли Комсомол округ.

Магъамматов Казим Магъамматович — КПСС-ни Лаваша райкомуну 2-нчи секретары, КПСС-ни члени, Лаваша район, Лаваша юрт, 162 номерли Комсомол округ.

Магъамматов Магъамматра-сул Ибрагимович — Чарада райисполкомну председатели, КПСС-ни члени, Чарада район, Пуриб юрт, 226 номерли Магар округ.

Магъамматов Магъаммат-Али Магъамматович — ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну Председатели, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 160 номерли Лаваша округ.

Магъамматов Магъаммат-Садык-ович — Магъачкъаладагы фабрикада кълочалы заводну директору, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 160 номерли Лаваша округ.

Къызлар район, Красный восход юрт, 148 номерли Красноармейск округ.

Мейланов Алимет Алиметович — ДАССР-ни Министрлер Советини къурум ва кадрлар масъалалагъа къарайгъан бөлүгюню заведующийи, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 190 номерли Уллуатаг округ.

Мирзабеков Абдуразагъ Марданович — ДАССР-ни Министрлер Советини Председатели, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 167 номерли Манасгент округ.

Мирзаев Къурбан Мирзаевич — Сергокъала райисполкомну председатели, КПСС-ни члени, Сергокъала юрт, 182 номерли Урахи округ.

Мирзаев Гъажиммет Ха-нагъматович — КПСС-ни Деб-бент райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Дербент шагъар, 126 номерли Падар округ.

Мурзагъишиев Рашид Тангъатарович — КПСС-ни Ногъай райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Ногъай район, Терекли-Мектеб юрт, 176 номерли Терекли-Мектеб округ.

Муртазалиев Адзибагъанд Багъандович — КПСС-ни Лаваша райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Лаваша район, Лаваша юрт, 161 номерли Мекеги округ.

Мустафеев Магъаммат-Али Закарьяевич — Дербент шагъарны прокуроруну заместители, КПСС-ни члени, Дербент шагъар, 127 номерли Геджух округ.

Насрутдинов Умалат Илмудинович — КПСС-ни Ленин (юрт) райкомуну 1-нчи секретары, Ленин район, Къара-будагъгепт юрт, 165 номерли Къарабудагъгепт округ.

Нюрмагъамматов Запир Нюрмагъамматович — АПК-ны управленисини начальнигини заместители, КПСС-ни члени, Буйнакск район, Къадаар юрт, 110 номерли Къарамахи округ.

Нюрмагъамматов Серажуддин Наметович — Дербент районда Ильични атындагы кооператив совхозну директору, КПСС-ни члени, Дагестанск Огни посёлок, 58 номерли Гагарин округ.

Окмазов Зайнутдин Дада-бекович — ВЛКСМ-ни обкомуну инструктору, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 16 номерли Гуни округ.

Папалашов Абдулвагъал Ягъиевич — М. Гъажиени атындагы заводну директору, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 166 номерли Губден округ.

Пашаев Нурадин Юсупович — консерво заводну профкомуну председатели, КПСС-ни члени, Хасавюрт шагъар, 81 номерли Совет округ.

Пашаева Маржанат Гъулагъматовна — «Радиоволемент» заводну СККП-сини контролёр, Дербент шагъар, 56 номерли Дзербжижский округ.

Порсукъов Абакар Арсланалиевич — «Правда» колхозну председатели, КПСС-ни члени, Хасавюрт район, Яхсай юрт, 204 номерли Яхсай округ.

Прокопенко Виктор Алёксандрович — темир ёлну Къызлар бөлүгюню машинистинструктору, партияда тюзюл, 77 номерли Октябрь округ.

Пулатов Зиявудин Фераневич — КПСС-ни Дагъыстан обкомуну секретары, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 157 номерли Къурах округ.

Разиньков Павел Иванович, — Магъачкъала шагъарда КПСС-ни Ленин райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 26 номерли Тимирязев округ.

Рамазанов Нариман Салманович — Дербент район центральный больницыны хирургия бөлүгюню заведующийи, КПСС-ни члени, Дербент шагъар, 49 номерли Горький округ.

Рамазанов Шагъидин Рамазанович — КПСС-ни Рутул райкомуну 1-нчи секретары, Рутул район, Рутул юрт, 180 номерли Ихрек округ.

Расулов Шагъабудин Сей-филлахович — Троллейбус управлениени начальнигини гъадауачусу, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 6 номерли Къазбеков округ.

Рзаев Сура Гъажиевич — «Дагюн» фабрикин ийри-чюсю, КПСС-ни члени, Дербент шагъар, 54 номерли Фабричный округ.

Сайгитов Гъитиниомагъам-мат Магъамматович — «Цветковский» совхозну директору, КПСС-ни члени, Къызлар район, Цветковка юрт, 151 номерли Маловарешевский округ.

Саманов Абубакар Муса-ович — Магъачкъала шагъарда кълочалы заводну директору, КПСС-ни члени, Магъачкъала шагъар, 160 номерли Лаваша округ.

ртары, КПСС-ни члени, Бас-
ийск шагъар, 162 номерли
Орджоникидзе округ.

Алибеков Илмудин Алибеко-
вич — «Къагъент» совхозну
баш бухгалтер, партияда тюр-
гыл, Къагъент район, Къагъент
юрт, 139 номерли Къагъент
округ.

Алиев Абакар Алиевич —
«Промьеруа» деген производ-
ство бирлешивню генеральный
директору, КПСС-ни члени, Ха-
савюрт шагъар, 69 номерли
Салах округ.

Алиев Али Алимагъамматов-
ич — 3 номерли поликлини-
каны бөлүгүнү заведующийи,
партияда тюрлү, Магъачкъала
шагъар, 10 номерли К. Маркс-
ны атындагы округ.

Алиев Али Зурктарнаевич —
профсоюзланы физкульту-
ра-сав атив гейнүлү жамия-
тыны председатели, КПСС-ни
члени, Магъачкъала шагъар,
34 номерли Гуниб округ.

Алиев Жамалудин Рамаза-
нович — ДАССР-де Табиятны
сакълагы кырайгъан нача-
лыкъ комитетни председатели,
КПСС-ни члени, Магъачкъала
шагъар, 111 номерли Капир-
кыумукъ округ.

Алиев Ислам Абдулвагъабо-
вич — Лаваша райисполком-
ну председатели, КПСС-ни чле-
ни, Лаваша юрт, 164 номерли
Пудахар округ.

Алиев Магъаммат Удаевич —
КПСС-ни Гуниб райкомуну
1-нчи секретары, КПСС-ни
члени, Гуниб район, Гуниб
юрт, 121 номерли Корада ок-
руг.

Алиев Муху Гымбатович —
Нурадилонну атындагы
совхозну директору,
КПСС-ни члени, Хасавюрт рай-
он, Нурадилово юрт, 211 но-
мерли Нурадилон округ.

Атабиев Бозигит Мутушевич —
КПСС-ни Хасавюрт шагъар
комитетини биринчи секретары,
КПСС-ни члени, 82 номер-
ли Ленин округ.

Агъматов Багъавдин Гъажи-
агъматович — КПСС-ни Да-
гъыстан обкомуну идеология
бөлүгүнү заведующийи,
КПСС-ни члени, Магъачкъала
шагъар, 189 номерли Самур
округ.

Агъматов Мусайит Гъажи-
балаевич — КПСС-ни Сулей-
ман Стальск райкомуну 1-нчи
секретары, КПСС-ни члени, Су-
лейман Стальск район, Гъасум
гент юрт, 191 номерли Герей-
ханов округ.

Агъматов Халилбек Магъам-
матович — КПСС-ни Совет
райкомуну 1-нчи секретары,
КПСС-ни члени, Совет район,
Советское юрт, 186 номерли
Кахиб округ.

Балатов Гъасен Агъматхано-
вич — ДАССР-ни Оьр Совети-
ни Президиумуну бөлүгүнү за-
ведующийи, КПСС-ни члени,
Магъачкъала шагъар, 209 но-
мерли Къуруш округ.

Батырбиев Тажитдин Батыр-
биевич — Хасавюрт шагъар
исполкомуну председатели,
КПСС-ни члени, Хасавюрт ша-
гъар, 84 номерли Орджоникид-
зе округ.

Бексолтанов Абдурагъым
Абузгъырович — Хасавюрт
АПК-ны управленийини на-
чальниги, КПСС-ни члени,
КПСС-ни члени, Магъачкъала
Шагъар, 114 номерли Эрпели
округ.

Гюсейнов Къурамагъаммат
Магъамматович — «Знамя
труда» деген район газетни
редактору, КПСС-ни члени,
Тлярата район, Тимотли юрт,
200 номерли Тлярата округ.

Даванъов Магъарам Иза-
мудинович — «Теречный»
деген емлер гъазирлейген сов-
хозну трактористи, партияда
тюрлү, Бабаюрт район, То-
таюрт, 105 номерли Тотаюрт
округ.

Давутов Сабир Кузиевич —
Рутул районну прокурору,
КПСС-ни члени, Рутул район,
Рутул юрт, 178 номерли Ру-
тул округ.

Дадаев Магъаммат Гъамза-
тович — «Советская Армия»
деген совхозну директору,
КПСС-ни члени, Къызылюрт
район, Янгычиркей юрт, 143
номерли Янгычиркей округ.

Дайитбеков Магъамматхан
Дайитбекович — Буйнакск
район больницаны бөлүгүнү
заведующийи, КПСС-ни чле-
ни, Буйнакск шагъар, 42 но-
мерли Октябрь округ.

Жамалутдинов Расул Аб-
дуллаевич — КПСС-ни Гъай-
дак райкомуну 1-нчи сек-
ретары, КПСС-ни члени,
Гъайдак район, Мажалис
юрт, 137 номерли Карацан
округ.

Жанболатов Даниял Рама-
занович — сугъарыв систе-
маланы управленийини на-
чальниги, КПСС-ни члени,
Бабаюрт район, Бабаюрт, 104
номерли Бабаюрт округ.

Еремеев Николай Николае-
вич — «Знамя» деген район газетни
редактору, КПСС-ни члени,
Тлярата район, Тимотли юрт,
200 номерли Тлярата округ.

Исмаилов Исмаилов Шей-
хонич — Республиканы цент-
ральный больницасыны баш
врач, партияда тюрлү, Ма-
гъачкъала шагъар, 31 но-
мерли Астемйров округ.

Истомин Валерий Никито-
вич — Магъачкъаладагы
приборлар кырагъан заводну
директору, КПСС-ни члени,
Магъачкъала шагъар, 138
номерли Куйбышев округ.

Къадиев Темирсолтан Аб-
дулхайитович — «Дружба»
колхозу председатели, КПСС-
ни члени, Къазбек район, Ле-
ниаул юрт, 134 номерли
Лениаул округ.

Къазиева Хамис Абдусала-
мович — ДАССР-ни Оьр Со-
ветини Президиумуну секре-
тары, КПСС-ни члени, Ма-
гъачкъала шагъар, 94 номер-
ли Усуша округ.

Карибов Анатолий Шамсу-
динович — ВЛКСМ-ни Да-
гъыстан обкомуну 1-нчи сек-
ретары, КПСС-ни члени, Ма-
гъачкъала шагъар, 188 но-
мерли Сулейман-Стальск ок-
руг.

Къорольнов Василий Петро-
вич — М. Гъажиевни атын-
дагы заводну токары, КПСС-
ни члени, Совет район, Къара-
будатгъент юрт, 165 номерли
Къарабудатгъент округ.

Магъамматов Казим Магъам-
матович — КПСС-ни Лаваша
райкомуну 2-нчи секретары,
КПСС-ни члени, Лаваша район,
Лаваша юрт, 162 номерли
округ.

Магъамматов Магъаммат-
расул Ибрагъимович — Чарада
райисполкомну председатели,
КПСС-ни члени, Чарада район,
Цуриб юрт, 226 номерли Ма-
гар округ.

Магъамматов Магъамматали
Магъамматович — ДАССР-ни
Оьр Советини Президиумуну
Председатели, КПСС-ни чле-
ни, Магъачкъала шагъар, 160
номерли Лаваша округ.

Магъамматов Магъаммат
Магъаммат-Садыкович —
ДАССР-ни Оьр Советини Пре-
зидиумуну бөлүгүнү завед-
ующийи, КПСС-ни члени,
Магъачкъала шагъар, 158
номерли Къумукъ округ.

Магъамматов Ражаб Ма-
гъамматович — КПСС-ни чле-
ни, Дахадаев район, Дягъаш
юрт, 122 номерли Дягъаш
округ.

Магъамматова Людмила
Муртазалиевна — «Дагъвей-
объединенни» тигивчюсо-
мтористкасы, ВЛКСМ-ни чле-
ни, Магъачкъала шагъар, 8
номерли Ташгъент округ.

Магъамматрасулов Магъам-
мат Магъамматович — КПСС-
ни Цумада райкомуну 1-нчи
секретары, КПСС-ни члени
Цумада район, Агвали юрт,
221 номерли Агвали округ.

Малогриценко Александр
Фёдорович — «Красный вос-
ход» деген колхозну баш гид-
ротехниги, КПСС-ни члени,
Ленин район, Къара-
будатгъент юрт, 165 номерли
Къарабудатгъент округ.

Нурмагъамматов Запир Нур-
магъамматович — АПК-ны
управленийини начальниги
заместители, КПСС-ни члени,
Буйнакск район, Къадаз юрт,
116 номерли Къарамахи ок-
руг.

Нурмагъамматов Серажут-
дин Наметович — Дербент
районда Ильични атындагы
юзумчюлк совхозну дирек-
тору, КПСС-ни члени, Дагес-
танские Огни посёлок, 58
номерли Гагарин округ.

Окмазов Зайнутдин Дада-
бекович — ВЛКСМ-ни обком-
ну инструктору, КПСС-ни
члени, Магъачкъала шагъар,
16 номерли Гуниб округ.

Омаров Абдулла Омарович —
«Дагънерго» бирлешивню
генеральный директору, КПСС-
ни члени, Магъачкъала ша-
гъар, 116 номерли Хвартыку-
ни округ.

Омаров Гъанипа Магъамма-
тович — Акъуша район цен-
тральный больницаны баш
врач, КПСС-ни члени, Акъу-
ша район, Акъуша юрт, 91
номерли Акъуша округ.

Османов Осман Абдурагъ-
манович — ДАССР-ни Гос-
агропромуны председатели
заместители, КПСС-ни члени,
Ленин район, Къарабудатгъент
юрт, 168 номерли Къакъа-
шура округ.

Паламарчун Вячеслав Сте-
панович — Къызлар шагъар
исполкомну председатели,
КПСС-ни члени, Къызлар ша-
гъар, 74 номерли Коммуни-
стический округ.

Расул Шагъабудин Са-
фаллахович — Трельбур-
гский райондагы КИСС-ни члени
Магъачкъала шагъар, 6 но-
мерли Къарамахи округ.

Рзаева Сура Гъажиева —
«Дагъин» фабрикни ийри-
чюсю, КПСС-ни члени, Дерб-
ент шагъар, 54 номерли фаб-
ричный округ.

Сайгитов Гъитиноммагъам-
мат Магъамматович — «Пет-
ковский» совхозну директору,
КПСС-ни члени, Къызлар
район, Цветковка юрт, 151
номерли Малоарешевский ок-
руг.

Сайдуллаев Абулхакъ Муса-
лимович — «Дагъстанпроект-
строй» бирлешивню 6 номер-
ли АТП-сини начальниги, Ха-
савюрт шагъар, 80 номерли
Калинин округ.

Салаватов Ата Абдулгъам-
итович — Буйнакск агрегат
заводну 25 номерли цехини
план-распределительный бю-
роуну начальниги, КПСС-ни
члени, Буйнакск шагъар, 43
номерли Совет округ.

Саламов Владимир Борисо-
вич — «Дагъстанпроектстрой»
бирлешивню начальниги, КПСС-
ни члени, Магъачкъала ша-
гъар, 51 номерли Свердлов
округ.

Саругъланов Зайнутдин Шай-
даевич — «Кавказгазспец-
строй» трестни управлуищий,
КПСС-ни члени, Магъачкъала
Шагъар, 114 номерли Эрпели
округ.

Къаттыгъон, 18-нчи мартда, экинчилей тавуш берив ытгериле

ДАССР-ни ХАЛКЪ ДЕПУТАТЛАРЫН САЙЛАВЛАНЫ

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ САЙЛАВ КОМИССИЯСЫНЫ БИЛДИРИВЮ

ОКРУГ САЙЛАВ КОМИССИЯЛАРДАН

ДАССР-ни халкъ депутатла-
рын сайлавланы Центральный
сайлав комиссиясы, округ сай-
лав комиссияланы протокол-
ларына кырап, ДАССР-ни
халкъ депутатларын сайлава-
ны сайлачуларны списокла-
рына 990 минг 852 адам ги-
йирилген, сайлавларда буса
830 минг 720 адам яда 83,8
проценти ортакъчылыкъ этген
деп билдире. ДАССР-ни халкъ
депутатларын сайламакъ учун
республиканы территориясын-
да 226 сайлав округ кырул-
гъан. Шоларда депутатлыкъ-
гъа 460 кандидат азылгъан
болгъан. Шоланы арасында 83
мандатгъа бирер кандидат, 80
округдан экишер кандидат да
62 округдан гъар мандатгъа
уьчер кандидат гъерсетилген.

Сайлавлар 225 округда ыт-
герилген. ДАССР-ни халкъ де-
путатлары 154 округдан сай-
лангъан. Дагъыстан АССР-ни
депутатларын сайлавланы гъа-
кындагы Законну 52-нчи
статьясына гъере, гъари-
синде эки кандидатдан
артыкъ адам азылгъан ва
бириси де ытмеген 46 округ-
да 1990-нчы йыл 18-нчи март
да акинчилей сайлавлар ыт-
герилежек.

Бир яда экишер кандидат
азылгъан 22 округда сайлав
чуланы тавушларыны кеп
янын кандидатланы бириси де
алмагъан. Шолар да Крупская
ны атындагы 2, Фрунзени
атындагы 3, М. Гъажиевни
атындагы 4, Нахимовну атын-
дагы 21, Некрасовну атында-
гы 32, Ленинин атындагы 44,
Кировну атындагы 53, Бав-
тогъай 72, Центральный 75,
Черемушки 79, Октябрь 85,
Бураг 90, Гъапшима 93, Бот-
лих 106, Жалгъан 130, Ру-
бас 131, Янгыкыагъент 140,
Башлыгъент 142, Капир 156,
Ашагъа-Иракъ 217, Цуриб
225 номерли округлар гъысап
лана. Совет 29, Кировский 45,
Къоркъмаскъала 109 сайлав
округларда, законну бузула-
гъа ёл берилгени саялы, сай-
лавлар гертти тюрлү деп гъысап
этилген. Дагъыстан АССР-ни
халкъ депутатларын сайлава-
ны гъакындагы Законну ста-
тысына гъере шо бары да ок-
ругларда 1990-нчы йыл 22-
нчи апрелде янгыдан сайла-
лар ытгерилежек.

73 номерли Дубки сайлав
округта, депутатлыкъгъа кан-
дидатлар сайлавланы гъюнне
кандидатураларын тайдыргъан
гъа гъере, янгыдан сайлавлар
1990-нчы йылны 22-нчи апре-
линде ытгерилежек.

ДАССР-ни халкъ де-
путатларын сайла-
вланы Центральны
сайлав комиссиясы.

боек Магъаммат Омаровични,
95-нчи Магъачкъала округ-
дан. Абакаров Жабир Абакаро-
вични ва Михайлов Расул
Къазбековични, 96-нчы Хаса-
вюрт округдан Алиев Салам Ма-
гъаммат-Салигъовични ва Чи-
кин Валентин Васильевични
арасында болажакъ. Террито-
рия сайлав округларда: 810-
нчу Каспийск округдан Багъан
далиев Магъаммат Багъандали-
евични ва Гъалпуров Абдулка-
пур Магъамматсайитовични,
813-нчи Лаваша округдан
Жидалаев Нурул-Ислам Сира-
жудиновични ва Магъамматов
Магъамматали Магъамматович-
ни арасында ытгерилежек.

814-нчи Совет округдан
Заргъишев Мурат Расильевич-
ни ва Шамов Ибрагъим Агъа-
матхановични, 815-нчи Сулей-
ман Стальск округдан Агъаев
Агъаверди Маликовични ва
Кехлеров Сабир Гъажиметович-
ни, сонг да 816-нчы Хунзах
округдан Абдулбасиров Магъам-
матгъаир Межитовични ва
Тажиров Магъаммат Кудиевич-
ни арасында сайлавлар бола-
жакъ.

ДАГЪЫСТАН АССР-НИ 1990-НЧЫ ЙЫЛ 4-НЧЮ МАРТДА САЙЛАНГЪАН ХАЛКЪ ДЕПУТАТЛАРЫ

(Башы 3-нчю бетде).

шагъар, 133 номерли Дылым округ.

Саутина Антонина Дмитриевна — 9 номерли СМУ-ны сылав-сырлав ишлерини бригадасыны бригадир, КПСС-ни члени, Къызлар шагъар, 76 номерли Къызлар округ.

Серебрякова Галина Викторовна — «Эльтав» заводну микроваркасыны оператору, КПСС-ни члени, Магачкыла шагъар, 5 номерли Маяковский округ.

Сейитов Мовладий Зиявдинович — «Мемориал» деген тарих-архивлашдырчу геогнол жамияты Хасавюрт территория бѣлюгюю правленийни председатели, партияда тѣюл, Хасавюрт шагъар, 87 номерли Нурадилов округ.

Степанов Владимир Ильич — КПСС-ни Къызлар райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Къызлар шагъар, 152 номерли Чернышев округ.

Субханов Субхан Нурмагамбетович — Ахти райисполкомуну председатели, КПСС-ни члени, Ахти район, Ахти юрт, 100 номерли Усукчай округ.

Сулейманов Сулейман Наврузович — Гь. Алиевни атындагы колхозну бригадир, КПСС-ни члени, Ахти район, Унов юрт, 99 номерли Смукул округ.

Таймазов Магмамат Таймазович — «Солтангъюрт» совхозну директору, КПСС-ни члени, Къызлырт район, Печавка юрт, 146 номерли Печавка округ.

Тарачкова Галина Дмитриевна — Магачкылада бул-ка-кондитер комбинатыны праниклер чыгъарагъан цехини бригадир, партияда тѣюл, Магачкыла шагъар, 22 номерли Калинин округ.

Толбоев Али Омарович — ДАССР-ни КГБ-сини район бѣлюгюю начальниги, Гуниб район, Гуниб юрт, 120 номерли Чох округ.

Тотурбиев Тотурбий Жакъаевич — «Дагестанводстрой» бирлешивню начальниги, КПСС-ни члени, Хасавюрт шагъар, 205 номерли Эндирей округ.

Умалатов Жумахан Зулумханович — «Дослукъ» деген юзюмчюлюк совхозну профкомуну председатели, КПСС-ни члени, Хасавюрт район, Новосельское юрт, 212 номерли Новосельское округ.

Ханбалалев Назим Ибрагимович — Дагоблсовпрофну председатели, КПСС-ни члени, Магачкыла шагъар, 215 номерли Ашага-Архит округ.

Хидирнабиева Гюлпери Шабановна — КПСС-ни Дербент райкомуну 2-нчи секретары, КПСС-ни члени, Дербент шагъар, 129 номерли Чинар округ.

Чергизбиев Имампаша Абдулсалимович — Кировну атындагы ОПХ-ны директору, КПСС-ни члени, Хасавюрт район, Покровское юрт, 206 номерли Покровский округ.

Чурланова Патимат Къурбановна — КПСС-ни Дагъыстан обкомуну секретары, КПСС-ни члени, Магачкыла шагъар, 124 номерли Урари округ.

Шабанов Фейтулла Ниметович — Маметбековну атындагы совхозну шофѣру, партияда тѣюл, Табасаран район, Врси юрт, 195 номерли Врси округ.

Шайыбов Вайдулла Магъмутович — КПСС-ни Бабаюрт райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Бабаюрт район, Бабаюрт, 102 номерли Хамамайтюрт округ.

Шевцов Александр Вуколович — КПСС-ни Къызлар шагъар комитетини 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Къызлар шагъар, 78 номерли Затеречный округ.

Шейхов Омал Халажович — КПСС-ни Тлярата райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Тлярата район, Тлярата юрт, 201 номерли Хациял округ.

Шихсайтов Хизри Исаевич — КПСС-ни Буйнакск райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Буйнакск шагъар, 112 номерли Тѣбен-жюнгютей округ.

Эмирбеков Эмирбек Зиядо-

вич — Дагъыстан пачалыкъ университетини биохимия ва биофизика кафедрасыны заведующийи, КПСС-ни члени, Магачкыла шагъар, 101 номерли Хрюг округ.

Эмиров Рафидин Гьамидинович — «Кавказкурортстрой» трестини къурулуш управленийсини чыр устасы, КПСС-ни члени, Магачкыла шагъар, 25 номерли Биров округ.

Юнусов Магмамат Тахирович — КПСС-ни Табасаран райкомуну 1-нчи секретары, КПСС-ни члени, Табасаран район, Хучни юрт, 196 номерли Аркит округ.

Юсупов Магмамат Юсупович — РСФСР-ни Госпланы председателини заместители, КПСС-ни члени, Магачкыла шагъар, 128 номерли Маметкыла округ.

Юсуфов Юсуф Ягибекмич — «Дагестанские Огни» деген шина заводну прокатый машинини машинисти, КПСС-ни члени, Дагестанские Огни посѣлок, 57 номерли Огни округ.

Янъубов Муртазали Гьажиязович — Буйнакск шагъар мечетини имамы, партияда тѣюл, Буйнакск шагъар, 46 номерли Дахадаев округ.

Ягъияев Магмамат Магъаматович — ДАССР-ни Халкъ контроль комитетини председатели, КПСС-ни члени, Магачкыла шагъар, 213 номерли Муцалавул округ.

КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проектин арагъа салып ойлашабыз

ПАРТИЯНЫ РОЛЮНУ ВА ЕРИНИ ГЪАКЪЫНДА

Бизин жамияты яшавунда партияны ролуну ва ерини гъакъында айта туруп, оюзюню ѳлүмну белгилеме сюемен: мен бир заманда да модный темаланы, къайсы масталаны чечегенде де кампаниячылыкъны яны болмагъанман. Бугюн партиягъа багъышлангъан тема, ташдырып айтгъанда, огъар этилеген чапгъын, гюн сайын гючлене барагъан гъужум тезден къаравуллангъан йыр йимик чалынагъан болгъан. Партияны барысы да: къарт да, иш да, коммунист де, партияда тѣюллер де, намуслу загъатчы да, уручу ва талавурчу да критика эте. Англап да, англамай да, башгъалар этегенин этебиз деп де, критика этелер... Озокъда, критика этме тынч. А. П. Чехов: «Башгъа адамны критика этегенде, оюзюню генерал йимик гъис этесен» деген. Гъасили, буссагъатгы гъалгъа къарагъанда ойлашма зат бар.

Партияны къурулушу оюзюню башлапгъы къурумларын-дан башланагъаны белгиле. Бизин районну партия къурумларында озлени сыдраларына дѣрт мингге ювукъ коммунистни къуршайгъан шолай юзден де артыкъ башлапгъы къурум бар. Гъали оланы иши четимленген. Тѣюзю, тынч, балики, бир заманда да болмагъандыр. Оланы абуруна тиеген ягъын алсакъ, шо гъакъда бир маъналы сѣз булан англатма бажарылмас деп эсиме геле. Шолай айтагъанымны себеби: умуми абур, коллектив яда савлай абур аслу гъалда айры гъар адамны абурун-дан жамлаша. Партия къуруму абуру буса кебюсю ону секретарыны абуру булан, ѳлбашчы гъисапта нечик суратланагъаны булан белгиле. Эгер бизин районну «Первомайский» деген, М. Горькийни атындагы колхозланы, «Восход» совхозну коммунисттерини, башлапгъы партия къурумларын ѳлбашчыларыны загъатчыларыны ара-сында тѣюлпип абуру сѣз буса, озлени ишин, секретарны ерин ва ролун яхшы билеген «Правда» колхозну, «Яхсай», «Темиравул», «Хасавюрт» деген, XVIII партсъездини атындагы совхозланы, Кировну атындагы ОПХ-ны ва бир нече озге хозяйстволаны башлапгъы партия къурумларын секретарларына да шо гѣаден янашмакъ демек тѣюл чю. Абурун гъар ким оъз еринде къланын герек. Бары да

люндан магърум этилсин. Сонг не бола? Жамият, халкъ не муратгъа этише, олагъа партияны ерине не зат так-лиф этиле? Янгъыз партияны терсин айтып, ону бары да затларда уста кюйде айыппап къойгъан булан битмей. Партияны ягъагъа теберип, ону орнуна ѳлбашчылыкъны бойнуна алма па партиядан эсе уълкеге, халкъ-гъа пайда гелтире болагъан озге жамият гючню де гѣрсетме герек. Мен ойлашагъан кюйде, бизин бары да нукъсанлыкъларыбыз — биз янгы къайдалар тапгъынча алдагъы къайдаланы сан да этмей гери уруп кълангъаныбызда. Халкъ арты уълкемейген сыналардан ялкыгъан. Гѣзеттерден охуп, къайсы буса да бир законну проекти булан таныш болуп да битгенче дегенлей, янгысы гъазирлене. Иш юрютюню структурасыны даим алышынагъаныны гъакъында айтмай кълангъыкъ.

Адамлар абдырагъан. Муна кѣп санадагъы шолай гъаллар экономиканы чырмагъа алгъан. Тѣюз, айыппылар, озокъда, бар. Тек бары да кемчиликке, янгылышлагъа савлай партия айыппы деп гъисап этмек тѣюз болуп битмес. Шолай айыппы салма тынч, тек жавапсызлыкъ. Айыппылары партияны ичинден излеме ва ачыкъ этме герек. Тек савлай партиягъа гъукму чыгъарма тѣюшмей. Бугюн бизин уълкеде партия булан озгеше болагъан гюч барлыгына шеклимен. Тек оюзюню тѣсирин па агъа-мингъын сакъламакъ учун партиягъа да мекенли па асувлу кюйде иш гѣрме тѣюше.

Гъали кѣп партиячылыкъны гъакъында да аз айтылмай. Мен, токъташдырып айтгъанда йимик чалынмасын. КПСС-ни ЦК-сыны партияны XXVIII съездине Платформасыны проектин гъазирленген Пленуму оюзюню ругъуна гѣре кѣп партияны Пленумгъа парх бегитерини, башлапгъы партия къурумларын ѳлбашчыларыны загъатчыларыны ара-сында тѣюлпип абуру сѣз буса, озлени ишин, секретарны ерин ва ролун яхшы билеген «Правда» колхозну, «Яхсай», «Темиравул», «Хасавюрт» деген, XVIII партсъездини атындагы совхозланы, Кировну атындагы ОПХ-ны ва бир нече озге хозяйстволаны башлапгъы партия къурумларын секретарларына да шо гѣаден янашмакъ демек тѣюл чю. Абурун гъар ким оъз еринде къланын герек. Бары да

де, шо Пленумдан сонг озген вакътиде бизин сѣйлейген кюбюз алышынга тѣюгюл, ишибизни къландасында алышынгъан зат гъис этилмей. Шо гъакъда янгыртп къуруну гертни якъчылары гъисапта ону идеалларын практика ишде яшавгъа чыгъармакъ учун бары да гючюн салып чалышагъан партия къурумларын секретарлары, рлдовий коммунисттер кѣп айта. Олар оърден токъташдырылар, гѣрсетивлер этилгинче къарап турмай, демократияны демагогии, башманчылыкъ булан булгъайгъанлагъа байлаву законну гючю кълангъаннын гъайын эте. Халкъ алгъасарлу кюйде социальный тѣюлж болдурулгъанын сѣю, гъар ким, законсуз пындырыкълар булан тѣюлж, мангалай тери булан кълангъан яшагъанны талап эте.

КПСС-ни ЦК-сыны сентябрь (1989 йыл) Пленумунда кълбул этилген КПСС-ни ЦК-сыны «Гъалиги шартларда партияны милли политикасы» деген платформасы савлай бизин партиябызны ѳл гѣрсетивчю аслу бир ѳлу болуп токътады. Платформаны проектин бютюн халкъны арасына салынп ойлашылды ва ону янындан актив кюйде якълан тапды. Ленинчи принциплерде къурулгъан партияны милли масталагъа байлаву гъалиги стратегиясыны шо бурулуш программасы бугюгю гертни гъалны ва талапланы суратлай, партияны милли политикасын янгыртп къуруну умуми концепциясыны аслу бѣлюгю гъисапта белгиле.

Партияны райкомуну, башлапгъы партия къурумларын, коммунистлени, партияда тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратгъа, бакъдырылгъан къурум, политика, идеология ишин гъакъында бара. Шо муратда адамлар булан тѣюллене, гъасили, янгыртп къуруну иши аяву гъар адамны алдындагы борчну биз КПСС-ни ЦК-сы кълбул этген шо документни маънасын, агъамингъын терең англадла ва уъленинде гѣребиз. Сѣз бир бругъу булан юрлорен ва муратг

Акъ аялы болма суймей

Савлай улькебизде янгыр-тып кзурунча кеп терген бакдырылган бугюнлерде шиколаны учитель коллективлерине де теренден ойлаш-ма тиштеген озлогондон англашылп кала. Айтаг-аным, Ватаныбызны желегеги гыли школада билим ала-гын, тарбиялаган ишлан-ны кюлунда экени белгиле. Шолай болган сонг оланы гыар-бир якдан англаву этип тарбияламаны, ола-гыз терен билим бермекни бек уллу жамият-политика ма-насы бар. Бизин школаны учитеелери де бизин Ватанда яшавну янгырмак учун юрелеген шо жавлы гара-катдан бир ягда токтама-ганына, охуту-тарбиялав масталаны тюзевлю кюйде чечивге бактыган якдагы активлигин артыраганы-па шатман.

Озокуда, гыли алаагы йылларда йимик туюл. Оху-чулар булангы иш барган сайын кыйынлаша. Яшлар телевизорга кзарай, онда-гы берилишлерден гысыл-лер чыгара. Неге буса да, гыли охувчуланы терен би-лим алмагга кыаст этеген кую мактардай туюл. Де-мек, учитеелге буссагыт-гы гылы ачык кюйде англап, яшлагга билим бе-ривну тазирли, асуву кыайдаларын кюллама та-рык экенин унутма туюмей. Шо гыкда биз школаны учитеелери булан лакыр эт-генбиз. Мен оилашаган кюйде, не этип де охувчу яшлар оалер сюуп охуйган елун тутмагга тарыктыз. Дагы егесе, бизин ишибиз-де устынюлге етишмеге кыйын.

Булай алганда, бизин школабыз онча уллу туюл. Охувчулар бир сменада охуй-ганылык учитеелерибизге озылени чалышуву актив-лешдирмеге кемеке эте. Сонг да булай бир затны айтмагга сюемен. Бизин школада уза-тылган охув гуюню тазирли, натижасы барган сайын я-хшы билине. Биринчи класс-дан тогузуунчу классга ер-ли охувчулар туюшкен сонг дарсларын школада етелер. Шолай гыазирлик гермекли натижа бере. Гыар классга тарбиялавчу да бететилген. Охувчулар тапгалагы гуюнге

шо кыайда гыазирленеген-ликни оланы терен билим алувуна тазирли барлыгы сезиле.

Охуту-тарбиялав маста-ланы чечивде охувчу яш-лар учун школада онгайлы шартлар яратылмактын бек уллу маанасы бар. Туюш, шо ягындан алганда, мак-танма болмайбыз. Бир-бир охув кабинетлерибизде тол-у шартлар яратылмаган. Етиш-мейген кабинетлерибиз де бар. Тек жележге охувчу яшлар учун яхшы шартлар яратылгга бактыган якда-гы тергевуюню артыра-жактыз.

Учитель коллективни гыа-ракатыны натижалары яман туюл. Биз етишген яхшы натижаланы бирев де бизден чыгарып алмажак. Кем-чиликлени гыакында кеп ойлашмагга, шоланы тай-дырмак учун не йимик ча-ралар герме герек экенибиз-ни билмеге борчлубуз. Мен шулай бир кемчиликни есгер-ме сюемен. Башгга кант эте-геним туюл. Кант булан иш тораймас. Буса да, озыюбиз-ден гыасил болмайган зат-лар да бар. Мисал учун, ге-ген охув йылда бизин школада алты йиллык чагындагы 50 яш охувга кзушал-ган еди. Шартлар осал экен-ликни яманындан бу охув йылда алты йиллык яшлан-ны охувга кзушама бол-мадык. Олар учун айры класслар тарык. Шо да аз-лык эте. Шо классланы ичинде алты йиллык яшлан-ны муратгга кыйышыву кюйде охутмак учун бек ти-зив шартлар болмагга герек. Неге десегиз, алты йиллык ишлар не яшлар бавунда тую-л, не школада туюл де-меге ярай. Шо саялы олар булан уста кюйде ишмеге бажараган учитеелер бол-мактын да, шо яшланы оху-гга муштарлы этмек учун яхшы шартлар яратмактын да бек уллу маанасы барны гыакында савлай улькебизде де уллу лакыр юрюлуп тура.

Охувчулагга билим берив-ни даражасы процентлер бу-лан кыйиматлаган заман-лар гетди. Гыли гыар-бир охувчугга мекенли билим бермекни масталасы учите-лени алдында бек кыаттыдан салыпган. Шону гыар-бир якдан ачык кюйде англап,

бизин школада тезден берли даре береген педагогика иш-ни усталары дарсланы оыр даражада оытеривге аслу тергевон бактыра. Гыар дарсга олар юрегини бир гесегин салма кыаст кылалар. Озылеге тапшурулган сый-лы борчга шолай намуслу кюйде янашаган ветеранла-рыбыздан Г. Абдуллаевни, К. Алябиковну, У. Кызба-кованы ва олай башггала-рыны атларын айрыча есгер-ме сюемен. Г. Абдуллаев тарихден дарс бере. Шо ишни кютегени 30 йылдан да ар-тык бола. Гыли яшлагга та-рихден дарс бермекни ма-насы дагыдан-дагы арт-ган. Ол озы борчун нечик кютегенин РСФСР-ни школа-ларыны ат кыазанган учи-тели деген атгга лайыкты болганлыгы да ачык кюй-де айтуп тура. Мисал учун, Н. Исмаилов башлапгы классларда ишлей. Нечик-ме-чик буса да дарс берип кый-май. Бугун башлапгы класс-ларда охуйган яшлар желе-жеке болажак 10-нчу классны охувчулары экенин ол бир де унутмай. Шо сая-лы оырдеги классларда дарс берегенлер озыне айып эт-мейген кюйде чалыша.

Тезден берли дарс береген учитеелерден уыгу алагган, ишлейгени кеп йыллар бол-маса да, озылеге тапшурул-ган сыйлы борчну кыарны-генгу булан кютеген яш пе-дагогларыбыз да бизин шат-ете. Мисал учун, Т. Ботаева ана тилден ва адабиятдан дарс бере. Шо дарсланы юрте-мек айрокда бугюнлерде, ана тил ва адабият булан яшланы мекенли кюйде та-ныш этме тарык вакытиде нечик жаваплы иш экенин ол яхшы биле. Шо саялы гыар дарсына мекенли кюйде гыазирленип геле. Неге де-сегиз, охувчу яшлар ана ти-лин герти кюйде сюежиги Та-мара Ботаева йимик пагымулу яш педагоглардан да гыасил бола. Биз ону озыне тапшу-рулган шо дарсланы юрте-түге бактыган якдагы пагымусу жележеке дагы да бек ачылажакгына шеклик этмейбиз. Бизин школада пе-дагогика ишни муратгга. кыйышыву кюйде юрте-ген яш педагоглар дагы да бар. М. Гажиева, М. Кыйи-пов ва олай башггалары да

педагогиканы елунда устын-люкге етишмекни гыайында-лар. Тезден берли яшлагга дарс беривде бай сынап топ-лаган учитеелерибизни де, яш педагоглары да арасы-дагы гыал гелишдиривну, та-тывлукту яхшылашдырив-гга терген беребиз. Шо да яшлагга терен билим берив-де ва оланы гыар-бир якдан тюзевлю кюйде тарбиялава уллу роль ойнай.

Мен оилашаган кюйде, бютун улькебизде юрт хозй-ствону озыню елуна бур-мактын гыакында кеп тур-лю чаралар герюлюп тура-ганда, охувчу яшланы заг-матда чыныкдыривгга бек уллу агымят берилмеге герек. Туюш айтсак, кыайы юрта да производство яш-чюлени гезлей. Шо яш гыч-лер буса — школада. Шону гыисапгга алып, ардагы йылларда охувчуланы заг-матга бактыган якдагы сюювон артыдыривгга кеп тергев бакдырабыз.

Бизин охувчуларыбыз ерли хозйствогга гетген йыл-шайлы кемеке этди. Юзюм жыйыну вакытисинде олар активлигин герсетдилер. Га-мын чыгарып айтганда, хозйствогга 1200 тона юзюм жыйып берди. Шо буса охувчу яшлар загматдан ихылмайганын, олар кы-аалы болуп озыме сюймеге-нин англата. Бу йыл охувчу-лар учун загматны ва ял алывну лагерин кзурмага, шонда олар учун тийшли шартлар яратмагга, охувчу-ланы загматгга бактыган якдагы активлигин бирен-бир артырмагга токтыш-ганбыз. Бугунгу охувчулар жележеке болажак мехин-заторлар, ашык осыдюров-чюлер, кзуручулар ва шай башгалары. Шону унутма бирдокда ярамас. Гыоюме-гентли учитеелер охувчу яш-кырашыву. 17.00 «Спорт-ландияны уытесинде», 17.40 «Эки ел кюшулаган ер», 18.00 «ТелеЭКО». Журнал. 18.30 Заман Янгылыканы телевизиянын кзулугу. 19.00 «...Он алты йыл бол-гунча ва оырде». 19.45 Билдиривлер. 19.50 «Да-гыстан» деген программа. 20.15 Къаравчуланы тиле-лерне гере. Беш сериялы телевизиянын чебер фильм «Сарнапай — сарнапган кыуш». 4-нчы сериясы. 21.00 Заман Янгылыканы телевизиянын кзулугу. 21.30 Телевиденден

Н. КЪАЗАНАТОВ,

Къаягент районну Гыос-мегент юртундагы орта школаны дирентору.

ХАМИСГЮН, 15 МАРТ

1 ПРОГРАММА
6.30 120 минут. 8.35 «Насип иржайган кыатын-лар». Беш сериялы телеви-зиянын чебер фильм. 5-нчи сериясы. — «Наташа». 9.45 С. Орехов (етти кыыл-ды гитар). 10.05 «Ахыры-чы стоянка». 11.05 «Гек ок». Мультфильм. 11.25 Яшлар учун. 12.25 Коллаж. 12.30 Заман. Янгылыканы телевизиянын кзулугу. 16.30 Емактылары ва айтывланы дюныасында. «Декабристлер Дагыстанда». РСФСР-ни ат кыазанган учители Б. Гажиевни ла-кырашыву. 17.00 «Спорт-ландияны уытесинде», 17.40 «Эки ел кюшулаган ер», 18.00 «ТелеЭКО». Журнал. 18.30 Заман Янгылыканы телевизиянын кзулугу. 19.00 «...Он алты йыл бол-гунча ва оырде». 19.45 Билдиривлер. 19.50 «Да-гыстан» деген программа. 20.15 Къаравчуланы тиле-лерне гере. Беш сериялы телевизиянын чебер фильм «Сарнапай — сарнапган кыуш». 4-нчы сериясы. 21.00 Заман Янгылыканы телевизиянын кзулугу. 21.30 Телевиденден

таныйлык. США-ны СССР-деги элчис Дж. Ф. Мэтлок. (Эстонияны телевидение-си). 22.45 П. И. Чай-ковскийни бары да симфо-ниялары «Манфред». ССР Союзуна Пачалык акаде-мия симфония оркестри со-гга. 23.45 Янгылыканы телевизиянын кзулугу.

II ПРОГРАММА
8.00 Эртени гимнастика. 8.15 Илму-англаты фильм-лер. 8.35 9.35 Умуни био-логия. 11-нчи класс. 9.05 Испан тил. Охувчу би-ринчи йылы. 10.05 Испан тил. Охувчу экинчи йылы. 10.35, 11.35 Биология. 8-нчи класс. Вагыш гыаван-лар. 11.05 Финляндияны телевидениеси. 12.00 Кино-фиша. 13.00 Ритмикалы гимнастика. 13.45 Теле-фильмин такрарлау. «Денгиз-ни загматчылары». 2-нчи сериясы. 17.00 «Геч» деген чебер фильм. 18.30 Заман. Янгылыканы телевизиянын кзулугу. 19.00 СССР-ни Оыр Советини сессиясында. Перерывида (20.00) — «Гечегиз яхшы болсун, гичинналар!» «Ял-кывлу болган заманда». ЖУМАГОН, 16 МАРТ
6.30 120 минут. 8.30 «Крейцер соната». Чебер фильм. «Мосфильм». 1-нчи ва 2-нчи сериялары. 11.05 «Циркни бары да халкы

сые». 11.40 «...Он алты йыл болгунча ва оырде». 12.25 Коллаж. 12.30 Заман. Янгылыканы телевизия-нын кзулугу. 16.30 Илму-бидиривлер. 17.15 «Эсги пластинка» деген мульт-фильм. 17.30 «Къоллагга мактау». Кызалар район-ну «Россия» союзуна гыа-кында герсетив фильм. 18.00 «Бенефис» шоу-груп-паны концерти. 18.30 За-ман. Янгылыканы теле-визиянын кзулугу. 19.00 Гыакимлик — Советлеге. Волгоград: ерли Советлер сайлавлардан алда ва ондан сонг. 19.30 «Дагыстан» деген программа. 19.50 «Си-рена». 20.05 Къаравчуланы тилеверне гере. Беш се-риялы телевизиянын чебер фильм. «Сарнапай — сарнап-ган кыуш». 5-нчи серия-сы. 21.00 Заман. Янгылык-ланы телевизиянын кзул-лугу. 21.30 Агымятлы багылык. 21.40 «Шулай болган». болган...». 22.00 «Къарав». 23.45 «Гуюню сеси».

II ПРОГРАММА
8.00 Эртени гимнастика. 8.15 Илму-англаты фильм-лер. 8.35 9.35 Музыка. 7-нчи класс. 9.05 Ингилс тил. Охувчу биринчи йылы. 10.05 Ингилс тил. Охув-чу экинчи йылы. 10.35 Та-нан учу, ошоз осы-чюрювчюлер». Коцерт. 10.55 Хоккей. СССР-ни

чемпионаты. «Динамо» (Москва). — «Спартак». 2-нчи ва 3-нчи белюклери. 12.15 «Яшлагга янгыдан кыайтганлар» деген доку-ментли фильм. 12.45 «Сюя-жа озыени анында». Гроз-ный шагардан берилиш. 13.15 Телефильмин такрар-лау. «Декабрист загматчы-лары». 3-нчи сериясы.

17.30 «Уфук». «Риноа-манах. 18.10 «Ташны ула-ны» деген мультфильм. 18.30 Заман. Янгылыканы телевизиянын кзулу-гу. 19.00 СССР-ни Оыр Советини сессиясында. Пе-рерывида (20.00) — «Ге-чегиз яхшы болсун, гичи-налар». «Денгизни суу неге туздудур».

ХАМИСГЮН, 15 МАРТ
7.15 «Танчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 Инне-мей турма ихтарыбыз бар-мы? Лактырлашы. 17.35 — 18.00 Т. Муратову кон-церти. ЖУМАГОН, 16 МАРТ
7.15 «Танчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 «Овощ осыдюрювчюлер алакыгга чыктыган». Ленин району «Адамак» союзуадан бе-рилиш. 17.35 — 18.00 «Си-ани учу, ошоз осы-чюрювчюлер». Коцерт. 10.55 Хоккей. СССР-ни

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

367007, Магачкыла, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместители — 7-24-96, жаваплы секретаргга ва партия буюгоно — 7-28-76, юрт хозйство буюгоно — 7-23-72, янгылар ва информация буюгоно — 7-28-85, культура ва промышленность буюгоно — 7-22-81, издательствогга — 7-51-92, бухгалтериягга — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным спо-бом в типографии издательства Да-гестанского обкома КПСС. (К. Ко-мольский проспект, 61).